

34. Cumhuriyet Dönemi Türkçe Dersi Öğretim Programlarında ilk okuma ve yazma öğretimi¹

Gökhan ALTAY²

Özlem BAŞ³

APA: Altay, G. & Baş, Ö. (2023). Cumhuriyet Dönemi Türkçe Dersi Öğretim Programlarında ilk okuma ve yazma öğretimi. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (35), 530-558. DOI: 10.29000/rumelide.1342148.

Öz

Bu çalışmanın amacı, Cumhuriyet Dönemi Türkçe programlarındaki ilk okuma yazma öğretimi betimlemektir. Araştırmada tarama yöntemi kullanılmış olup elde edilen veriler doküman analizi ile analiz edilmiştir. Araştırma şu sonuçları ortaya koymaktadır: Tevhid-i Tedrisat ile yeniden şekillenmeye başlayan genç Türkiye'nin eğitim sisteminin somut örneklerinden biri de 1924 yılı İlk Mektepler Müfredat Programıdır. 1926 tarihli İlk Mektepler Müfredat Programı, dönemin eğitim anlayışı dikkate alınarak oluşturulmuştur. 1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen yeni Türk alfabesi öncelikli olarak ilk okuma ve yazma alanını etkilemiştir. Elifba dersinin adı Alfabe adını almış ve ilk okuma yazma öğretimi haftalık 10 saat şeklinde düzenlenmiştir. Yeni alfabenin nasıl öğretileceği üzerine birçok çalışma yapılmıştır. 1930 İlk Mektepler Müfredat Programı, bu arayışa tam yanıt verememiştir. 1936 tarihli İlkokul Programı, okulların milli bir eğitim yuvası olarak görülmesi anlayışı ile oluşturulmuştur. 1948 yılı İlkokul Programı, şehir ve köy okulları arasındaki öğretim programı farklılığını ortadan kaldırarak bu okullar arasında birliktelik sağlamıştır. 1968 yılı İlkokul Programı ile ilk okuma ve yazma alanında köklü bir değişim olmuştur. Okuma ve yazma öğretiminde uzun yıllar kullanılacak "Cümle Yöntemi" resmen kabul edilmiştir. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Öğretim Programında ilk okuma ve yazma öğretiminde cümle yöntemi kullanılmaya devam etmiştir. 2005 yılı 1-5. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim programı ile Cumhuriyet döneminin en uzun süre kullanılan okuma ve yazma yöntemi olan "Cümle Yöntemi" uygulamadan kaldırılmış yerine "Ses Temelli Cümle Yöntemi" getirilmiştir. 2017 ve 2018 Türkçe Öğretim Programındaki yeni gelişme yazı çalışmaları üzerinedir. Programların her ikisinde de okuma ve yazma öğretiminde birleşik eğik harfler veya dik temel harflerin kullanılabilmesi belirtilmiştir.

Anahtar kelimeler: İlk okuma ve yazma öğretimi, öğretim programları, Türkçe

¹ Bu makale, birinci yazar tarafından ikinci yazar danışmanlığında gerçekleştirilen proje çalışmasından üretilmiştir.

² Sınıf Öğretmeni, MEB, Doruklu İlkokulu, Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sınıf Öğretmenliği (Tezsiz) YL Mezunlu (Ankara, Türkiye), gokhanaltay@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0009-0002-4352-2880 [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 05.05.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1342148]

³ Doç. Dr., Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sınıf Eğitimi ABD (Ankara, Türkiye), ozlembas@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0716-103X

The teaching of primary reading and writing in the Turkish Lesson Curricula of the Republican Period

Abstract

The aim of this study is to describe the teaching of primary reading and writing in the Turkish Programmes of the Republican period. The survey method was used in the research and the data obtained were analysed by document analysis. The research reveals the following results: One of the concrete examples of the education system of young Turkey, which started to be reshaped with Tevhid-i Tedrisat, is the 1924 Primary Schools Curriculum Programme. The 1926 Primary Schools Curriculum Programme was created by taking into account the educational understanding of the period. The new Turkish alphabet, which was adopted on 1 November 1928, primarily affected the first reading and writing field. The name of the Elifba course was changed to Alphabet and the teaching of first reading and writing was reduced to 10 hours per week. Many studies were conducted on how to teach the new alphabet. The 1930 Primary School Curriculum Programme could not fully respond to this search. The 1936 Primary School Curriculum Programme was created with the understanding that schools should be seen as a national education centre. 1948 Primary School Curriculum Programme eliminated the difference in curriculum between urban and rural schools and ensured unity between these schools. With 1968 Primary School Curriculum Programme there was a radical change in the first reading and writing. the "Sentence Method", which will be used in teaching reading and writing for long years, was officially accepted. In the 1981 Basic Education Schools Turkish Curriculum, the sentence method continued to be used in teaching first reading and writing. With the 2005 Turkish Curriculum for Grades 1-5, the "Sentence Method", the longest reading and writing method of the Republican period, was abolished and replaced by the "Sound-Based Sentence Method". The new development in 2017 and 2018 Turkish Teaching Programmes is on writing activities. In both programmes, it is stated that combined oblique letters or vertical basic letters can be used in reading and writing teaching.

Keywords: Literacy, curricula, Turkish

Giriş

Okuma ve yazma, insanların duygularının ve düşüncelerinin aktarılmasını sağlayan ve etkili iletişim kurulmasına katkıda bulunan dil becerileridir. İlk okuma ve yazma ise okuryazarlık aşamasının başlangıcı olup temel eğitim döneminde önemli yer tutar. İlköğretimin temeli olan ilk okuma ve yazma öğrenimi çok yönlü süreçlerden meydana gelmektedir. İlk okuma ve yazma öğretimi ile sadece okuryazarlar yetiştirilmemekte aynı zamanda temel dil becerilerini kullanarak yeni bilgiler üretme, sözlü ve yazılı olarak kendini ifade etme, ana dilini tanıyarak ona karşı duyarlı olma gibi birtakım beceriler de kazandırılmaktadır. Bu becerilerin kazandırılması, ilköğretim döneminin ilk süreçlerine denk gelir. Böylelikle eğitimin temeli ilköğretim ise ilk okuma ve yazma öğrenimi de ilköğretimin temelidir (Kavcar, Oğuzkan ve Sever, 1997). Bu nedenle okuma ve yazmayı öğrenme süreci, planlı ve programlı bir şekilde öğretilmesi gereken kritik bir dönemdir.

İlk okuma ve yazma öğretimi ile erken çocukluk döneminde edinilen konuşma ve dinleme becerilerine, okuma ve yazma becerileri eklenir. Okuma ve yazma öğretim dönemi, iki dil becerisi arasında geçiş sürecidir. Aktürk (2009)'e göre okuma ve yazma öğrenimi, çocuklar için sözlü dilden yazı diline geçiş yapılan bir eşik olarak görülebilir. İnsanoğlunun birikmiş tecrübelerini kuşaktan kuşağa aktarmaya

yarayan okuma ve yazma becerileri, nesiller arası haberleşmeyi sağlayan önemli ve etkin bir araç olma özelliğini korumaktadır (Öz ve Çelik, 2007). Bu nedenle ilk okuma ve yazma sürecinin başlangıçtan itibaren doğru ve titizlikle planlanması önemini korumaktadır. Ana dil eğitimi zihinsel beceriler yanı sıra dinleme, konuşma, okuma ve yazma gibi temel dil becerileri ile ilişkilidir. Türkçe öğretim programlarında yer alan “ilk okuma ve yazma alanı” ana dil öğretiminde kuşkusuz büyük öneme sahiptir. Nitelikli okuryazar yetiştirmenin temel koşullarından biri de uygulanan öğretim programının kaliteli ve işlevsel olmasıdır. Bu durum, geçmişten günümüze ilk okuma ve yazma eğitiminin niteliği konusunda tartışmaları gündeme getirmiştir.

Tarihsel süreç içerisinde dünyada olduğu gibi ülkemizde de pek çok okuma ve yazma öğretim yöntemi uygulanmış, öğretim programlarında da düzenlemelere gidilmiştir. Tüm bu değişimler, ilk okuma ve yazma öğretiminin gelişimi ile ilgili alan yazılarının bütünlüğünü sağlamada sınırlık getirmiştir. Cumhuriyet öncesi ve Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarını inceleyen birçok çalışma vardır. Ancak bu programlar içerisinde ilk okuma ve yazma öğretiminin, kronolojik olarak, tarihsel gelişimini farklı açılardan ele alan çalışmalar sınırlıdır.

Bu çalışmanın amacı, Türkçe dersi öğretim programlarında yer alan ilk okuma ve yazma öğretiminin gelişimini bütüncül olarak ele alıp disiplinler arası anlayış içerisinde incelemektir. Cumhuriyet Dönemi öğretim programlarını incelemeye önce Cumhuriyet öncesi süreçte ilk okuma ve yazma öğretiminin genel hatlarını da değinilerek bu uzun süreç arasında bağlantılar da kurulmuştur. Bu nedenle yapılan bu araştırma alan içerisinde yer alan boşluğu giderecektir. Bütüncül bir bakış açısıyla ele alınan çalışma ile Türkçe öğretim programları ile programlarda yer alan ilk okuma ve yazma öğretiminin değerlendirilmesine katkı sağlayacaktır. Ayrıca kronolojik şekilde incelenen çalışma, gelecekte yürütülecek araştırmalara kaynak da oluşturabilir.

Araştırma problemi

Cumhuriyet dönemi Türkçe dersi öğretim programlarında ilk okuma ve yazma öğretimi, tarihsel süreç içerisinde (metodolojik açıdan) nasıl bir değişim göstermiştir?

Alt problemler

1. Cumhuriyet öncesi dönemde ilk okuma ve yazma öğretimine yönelik gelişmeler nelerdir?
2. Cumhuriyet Dönemi Türkçe dersi öğretim programlarının genel özellikleri ile ilk okuma ve yazma öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler nelerdir?

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın araştırma modeli, veri toplama süreci, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın modeli

Bu çalışma, tarama modelinde yapılmış betimsel bir araştırmadır. Araştırmada “Türkçe dersi öğretim programları” ve “ilk okuma ve yazma öğretimi” ile ilgili çalışmaların amaç, kapsam ve yöntem açısından durumu analiz edilmiştir. Elde edilen verilerin analizi için betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Karasar’ın (1999) ifade ettiği gibi tarama modelleri, geçmişte veya mevcut olan bir durumu var olduğu şekliyle tasvir etmeyi amaçlayan çalışmalara uygundur. Dolayısıyla betimsel yöntemler ile araştırılmak

istenen problemin geçmişteki ve şu anki durumu arasında bağlantı kurularak gelecek çalışmalar için veri olması sağlanır. Betimsel tarama modeli gereği, Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarının çözümlenmesinden önce Cumhuriyet öncesi dönem de tarihsel bir süreç içerisinde ele alınmış ve değişim unsurları belirlenmiştir. Araştırmanın analiz birimini Cumhuriyet Dönemi'nde uygulanmış/uygulanmakta olan ilkokul Türkçe öğretim programları oluşturmaktadır. Her ne kadar Cumhuriyet'in ilanı sonrası süreç ele alınsa da Cumhuriyet öncesi ilk okuma ve yazma öğretim sürecine de gönderme yapılmış olup bu sayede geçmiş ile bağlantı kurularak günümüze bir altyapı oluşturulmuştur.

Veri toplama süreci

Çalışmada bir nitel araştırma veri toplama yöntemi olan doküman inceleme yöntemi kullanılmıştır. Veri toplama sürecinde konu ile ilgili kaynak araştırması yapıldıktan sonra belirlenen kaynaklara ulaşılarak incelenmeye başlanmıştır. Konu ile ilgili benzer alanlarda yapılan çalışmalar, araştırmaya kaynak olmuş ve buradan hareketle yeni yazılı kaynaklara ulaşılmıştır. Kaynakça analizi yapılırken uzman görüşüne de başvurulmuştur. Çalışmanın analiz birimini oluşturan Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarına ulaşılarak bu kaynakların ilk okuma ve yazma bölümleri incelenmiştir. İncelemeler sonucu elde edilen veriler tarihsel bütünlük içinde birbiri ile karşılaştırılmıştır. Çalışma boyunca pek çok ilgili araştırma incelenerek zengin bir kaynakça elde edilmiştir.

Veri toplama araçları

Araştırmanın çerçevesi oluşturulduktan sonra derin bir literatür taraması yapılmıştır. Alan yazınlarında ilk okuma ve yazma öğretimi bölümleri betimsel şekilde incelenmiştir. Çalışma için başucu kaynağı olan Balcı'nın ve Temizyürek'in "Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programı" kitabında 2005 yılı öncesi Türkçe öğretim programları, temel dil becerilerine göre sınıflandırılmıştır. Bunların yanı sıra 1924, 1926,1930,1936, 1948,1968 yılları İlkokul Türkçe Öğretim Programları ile 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Dersi Öğretim Programı ve 2005, 2009, 2015, 2017, 2018 ve güncellenmiş hali ile 2019 (1-8. Sınıflar) Türkçe Öğretim Programları ilk okuma ve yazma yönüyle veri toplama sürecinde çalışmanın temelini oluşturmuştur. Araştırma sonucu ortaya çıkan bulgular, tarihi araştırma ışığında kronolojik olarak sıralanmıştır. Verileri alan ile ilgili akademik çalışmalar, bildiri ve kitaplar gibi kuramsal eserler ile anayasa, tutanak ve arşiv belgeleri gibi tarihi kayıtlar da oluşturur.

Verilerin analizi

Çalışmadan elde edilen nitel verilerin analizi için doküman analizi kullanılmıştır. Türkçe öğretimi programları ilk okuma ve yazma yaklaşımları açısından taranmış, içerikleri analiz edilmiştir. Sosyal bilimler ile ilgili çalışmalarda yazılı kaynaklar sistematik olarak incelenip değerlendirilmesi sonucunda yeni bilgiler veya mevcut sorunlara çözüm bulunur. Kiral'a (2020) göre basılı veya elektronik halde olan bütün belgeleri tetkik etmek ve değerlendirmek amacıyla kullanılan sistematik yöntem doküman analizi denir. Veriler analiz edilirken "Cumhuriyet Öncesi Dönem" ve "Cumhuriyet Dönemi" olmak üzere iki ana başlık oluşturulmuştur. Her ana başlık altında da müfredat programlarının yayımlanan tarihlerine göre alt başlıklara ayrılmıştır. Çalışmanın bulguları yorumlanırken, "Cumhuriyet öncesi ilk okuma ve yazma öğretimi" ve "Cumhuriyet Dönemi Türkçe öğretim programlarında ilk okuma ve yazma öğretimi" olmak üzere tasnif edilerek sonuca ulaşılmıştır.

Bulgular ve yorumlar

Bu bölümde, Cumhuriyet Dönemi Türkçe dersi öğretim programlarında yer alan ilk okuma ve yazma öğretimi faaliyetlerini incelenmiştir. Ancak Cumhuriyet Dönemi'ne geçmeden önce bu döneme birikim olarak aktarılan Cumhuriyet öncesi dönemde yürütülen ilk okuma ve yazma öğretiminin genel özelliklerine değinmekte fayda vardır.

1. Cumhuriyet öncesi dönemde ilk okuma ve yazma öğretimi

Cumhuriyet öncesi dönemde eğitim sisteminin aksaklıklarını düzeltmek amacıyla pek çok girişimde bulunulmuştur. Tanzimat Dönemi'nde ilköğretimde yapılan yeniliklerden biri, Sultan Abdülmecit tarafından 8 Nisan 1847'de sıbyan mektepleri için çıkarılan talimatnamedir. "Etfalin Talim ve Tedris ve Terbiyelerini'ne Veçhile İcra Eylemleri Lazım Geleceğine Dair Sıbyan Mekatibi Hacerleri Efendilere İta Olunacak Talimat" başlığını taşıyan talimat sıbyan mekteplerine öğretim, yönetim ve denetim alanlarında yenilikler getiren bir belgedir. Tanzimat döneminde yayımlanan bu belge aynı zamanda bir müfredat programı özelliği de taşır (Şahbaz, 2017). Talimatnamede, okuma ve yazma öğretimine Elifba cüzünü okutarak başlanması gerektiği ardından Amme cüzü ile diğer cüzlerle devam edilmesi söylenir. Alfabedeki harfler gruplara ayrılmıştır. Harflere fethile hareke verilerek okutulur (örneğin be, te, se gibi) ve sesli harflerin sessizlerle birleştirilmesiyle oluşan yeni heceler okutulur, yazdırılır (Şahbaz, 2017). Türkçe lügatların öğretilmesi de önemle belirtilir. Öğrenme sürecinde öğrencilerin okuduklarını yazması gerektiği vurgulanır. Bu talimatname ile ilk kez resmi olarak ilk okuma ve yazma öğretiminin içeriği ve işleyişi ele alınmıştır. Ancak talimatname, çeşitli nedenlerden dolayı sıbyan mekteplerinde tam anlamıyla uygulanamamıştır.

Osmanlı Devleti'nin eğitim sisteminde, okuma ve yazma öğretim yöntemleri eğitimciler arasında tartışılan bir konu olmuştur. İlk okuma ve yazma öğretiminde kullanılan "ilk Türkçe alfabe kitabı" Doktor Rüştü tarafından 1858 yılında yazılmıştır. Dr. Rüştü Bey "Nuhbetü'l Etfal" kitabında harf yöntemini esas almıştır. Tanzimat döneminin başlarında okuma ve yazma öğretimi için adlandırmaya dayalı harf metodu tercih edilmekteydi. Bu nedenle Mehmet Rüştü Bey, Türkçe okuyup yazmayı kolaylaştıracak ve kısa zamanda öğretilmesini sağlayacak şekilde bir alfabe kitabı yazdı. Kitabı orijinal kılan bir diğer noktası, öğretmenlere kılavuzluk edecek bilgilerin bulunmasıdır. Rüştü Bey kitabında, öğrencilerin zor anlayacağı konuları daha kolay kavratmak için öğretmenlere yapması gereken talimatları da sıralamıştır.

Selim Sabit Efendi ise 1870 yılında kaleme aldığı "Rehnuma-i Muallimin" eserinde savti(ses) usulüne dayalı öğretimi savunmuş bu amaçla "Elifba Risalesi"ni hazırlamıştır. Sabit (1299), genel olarak tümevarım (bireşim) yöntemi savunmuştur. Geleneksel ve ezberciliğe dayalı harf yöntemi yerine harfin sadası (sesi) dikkate alınarak "savti" usulü ile Elifba öğretiminin yapılması tavsiye edilmiştir. Elifba Risalesi (1863), usul-i savti yöntemi kullanılarak yazılmış ilk okuma-yazma ders kitabıdır. Kitapta ilk olarak harflerin şekillerini gösteren alfabe yer alır. Daha sonra harflerin hareketleri gösterilir. Bir sonraki aşamada ise savti esasına dayanan heceleme kısmına geçilir.

Dönemin eğitim bilimcilerinin özellikle II. Meşrutiyet (1908-1918) yıllarında eğitimi çağın düzeyine ulaştırma çabası yadsınamaz. Osmanlı eğitim sisteminde Usül-i Cedid hareketinin temsilcilerinden olan Satı Bey, okuma ve yazma öğretiminde fonetik temelli "savti yöntemini" eğitim hayatına kazandırmıştır. Satı Bey, Selim Sabit Efendi gibi okuma yazma öğretiminde tesmiye (adlandırma) yöntemini eleştirmiş ve harflerin sesinin daha önemli olduğunu bu nedenle harflerin seslerini çıkararak öğretime başlanması

gerektiğini savunmuştur (Binbaşıoğlu, 1998). Satı Bey ayrıca okuma ve yazma öğretiminde harflerin alfabedeki sırası ile öğretimine de karşı çıkmıştır. Ona göre dönemin alfabesinde sesli harflerin sonlara doğru yer alması okuma ve yazma öğretiminde sakıncalıdır. Sesli harflerin öğretimin başlarında işlenmesi gerektiğini savunur.

II. Meşrutiyet eğitimcilerinden olan Kazım Nami Duru'nun öğretim tekniğinden biri tümdengelimci kelime çözümleme yöntemidir. Kazım Nami gibi Nüzhet Sabit de çözümleme yöntemini savunmuştur. Sabit'e göre çocukların zihninde soyut yer alan harf ve hecelerin yerine kelimeler somut ve canlıdır. Kelime öğretimi ile çocukların ilgi ve alakası çekilir dolayısıyla daha kolay ve anlaşılır okuma ve yazma öğretimi yapılmış olur. Nüzhet Sabit'in 1916 yılında yazmış olduğu "Kelime Usülü Elifba" kitabı ile okuma yazma öğretiminde çözümleme yöntemi Türk eğitim sistemine girmiştir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında da etkisi görülen ve çocuk gelişiminin bilimsel verileri dikkate alınarak oluşturulan bu yöntemin eğitim hayatımıza girişi, dönemin dönüm noktası olarak sayılabilir (Göğüş, 1970). II. Meşrutiyet dönemi, okuma ve yazma öğretim yöntemlerinin uygulamasında âdeta bir deneme/test sürecidir. En doğru ilk okuma ve yazma öğretimini gerçekleştirmek için geliştirilen yöntemler, Cumhuriyet Dönemi'ne büyük bir birikim olarak aktarılacaktır.

2. Cumhuriyet Dönemi Türkçe Dersi Öğretim Programlarında ilk okuma ve yazma öğretimi

Cumhuriyet'in ilanı ile çağın yaşam standartlarına ayak uyduran toplumu oluşturmak amacıyla gerçekleştirilen inkılaplar, devletin siyasal ve toplumsal kurumlarında büyük bir etki etmiş ve bu yeniliklerden en büyük payı da eğitim sistemi almıştır. Kurtuluş Savaşı sırasında dahi eğitimdeki arayışlar devam ederken eğitim kongreleri düzenlenmiş ve burada alınan kararlar ile yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin eğitim sistemine altyapı oluşturulmuştur.

2.1. Tevhid-i Tedrisat Kanunu ve 1924 tarihli İlk Mekteplerin Müfredat Programı'nda ilk okuma ve yazma öğretimi

Cumhuriyet'in ilanından sonra eğitim alanında yapılan ilk devrim, 3 Mart 1924 yılında "Tevhid-i Tedrisat Kanunu" (Öğretimin Birleştirilmesine Dair Kanun) ile olmuştur. Eğitim ve öğretimde birliği içeren bu kanun eğitim alanındaki tüm düzenlemelerin rehberi olmuştur. Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun ışığında yeni devletin uygar ve bilimsel eğitim bir sistemi oluşturulması amaçlanmıştır. Bu anlayışı benimseyen kurumlar açılarak nitelikli öğretim programları hazırlanmıştır. Öğretim programları, cumhuriyet sistemini destekleyen bir anlayışla oluşturulmuş ayrıca programlar "milli birlik ve beraberlik, çağdaş yaşam, laiklik, pozitif ilimler ve ana dil eğitimi" gibi başlıklardan oluşan ilkeler üzerine yapılandırılmıştır. İyi bir Türkçe eğitimi, arzu edilen "milli ve çağdaş eğitime" kavuşmanın baş şartı olarak görülmüştür. Cumhuriyet öncesi dönemde atılan adımlarla birlikte Türkçe öğretim programlarında iyileştirmelere ağırlık verilmiştir. Eğitimi yeni baştan yapılandırmak için toplanan II. Heyet-i İlmiye'de alınan bazı kararlar şöyledir (Tevhid-i Tedrisat, 1340/ 1924):

- Kanunla ülkedeki bütün eğitim kurumları Maarif Vekaleti'ne (Milli Eğitim Bakanlığı) bağlandı. Öğretim kurumları tek çatı altına alındı.
- Eğitimde "fırsat eşitliği ilkesi" anlayışıyla kız ve erkek fark etmeksizin ilköğretim zorunlu tutularak kesintisiz beş yıl olmuştur. İlköğretim, parasız ve devletleştirilmiş bir kamu hizmeti olarak görülmüştür.
- Okutulacak eğitim müfredatları millî ve laik şuurla yeniden düzenlendi.

- Ülke genelinde yer alan ve “misyonerlik” faaliyetleri ile dikkati çeken azınlık ve yabancı okulları, Türk eğitim kurumları gibi Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlanarak devlet denetimine alındı.
- Ayrıca haftalık ders saati ilkokullarda 26, liselerde 30 saat olarak planlanmıştır (Aslan, 2011).

1924 tarihli *İlk Mektepler Müfredat Programı*, Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk müfredat programıdır. Bu programın kaynağını “1913 Mekatib-i İptidaiye Ders Müfredatı” oluşturmuştur. Programda ilkokulun amaçları maddeler halinde açıklanarak tüm derslerin amaçları, “Dersin Gayesi” veya “Dersin Hedefi” başlıkları altında ayrıca verilmiştir. Programda Türkçe dersleri “Elifba”, “Kıraat (İnşad ve Temsil)”, “İmlâ”, “Sarf” ve “Yazı (Sülüs ve Rik’a)” adı altında ayrı ayrı yer almıştır. Böylelikle Türkçe dersleri bütün olarak değil okuma, yazma, konuşma ve dinleme alanlarına dikkat edilerek ayrı ayrı gruplanmıştır. İlk Mektepler Müfredatı’nda Türkçe ders gruplarının amaçları, her bir dersin hangi yöntemlerle işlenmesi gerektiği ve bu çalışmaların öğrenci gelişimine etkisi açıklanmıştır. 1924 tarihli İlk Mektepler Müfredat Programında Elifba dersleri ile ilk okuma ve yazma öğretilmiştir. Türkçeye tahsis edilen dersler içerisinde en büyük ağırlığı oluşturan “Elifba” haftalık 12 ders saatine sahiptir. Henüz harf devriminin yapılmamış olması sonucu program eski alfabeye göre hazırlanmıştır. Programın okuma ve yazma öğretimine yönelik açıklamaları müfredatta madde madde yer alır (Maarif Vekâleti, 1924’ten aktaran Temizyürek ve Balcı, 2015):

1. Okuma ve yazma öğretiminde yöntem, “Maarif Vekâleti, İlk mekteplerde çocuklara elifba tedris eden muallimleri tedrisatta savtî üsul ile kelime usulünden birini intihap etmekte muhayyer bırakmıştır.” ifadesiyle öğretmenin tercihine bırakılmıştır. Böylelikle öğretmen ya savti usulünü ya da kelime yöntemini seçmelidir.
2. “Her iki usule göre takip olunacak yollar ayrı bir talimatname ile izah olunacaktır.” denilmektedir. Her iki okuma ve yazma öğretiminin yöntem ve tekniklerinin kapsamlı bir şekilde ele alınmış olması bir ilktir.
3. Elifba öğretiminin her gün iki ders olarak yürütülmesi gerektiği belirtilir. Elifba dersinde okuma ve yazma öğretiminin eş zamanlı yapılması kararlaştırılmıştır. Açıklamada, çocukların her okudukları kelime ve cümleyi yazması ve yazdıklarını da okuması gerektiği yer alır.
4. Harf öğretimi yapılırken alfabetik sıralamaya riayet edilmesi yasaklanmıştır. Programda elif, be, pe, te, se şeklinde öğretim yapılmaması gerektiği izah edilmiştir. Okuma ve yazmanın kolaydan zora doğru öğretilmesi, öğretim ilkelerine dikkat edildiğini göstermektedir.
5. Elifba derslerinde anlamsız hecelerden oluşan kelimelerin bulunmaması gerektiği yer almıştır. “Tehecci (Heceleme) Usulü” açık şekilde yasaklanmıştır. Öğretim sırasında daima kelimeler dahilinde temrinler (alıştırmalar) yapılmalıdır.
6. Müfredat, eğitimde materyal kullanımına da değinmiştir. “Duvar levhaları ve müteharrik harfler gibi vesaitten muallim istifade edebilir.” “denilerek öğretmenlerin duvar levhaları veya hareketli kelime modellerinden yararlanması yoluyla eğitimi somutlaştırması vurgulanmıştır.
7. Programda dikkat çeken bir husus da “yöresel farklılıklarından kaynaklı ağız, şive ve lehçe” hatalarına öğretmenin müdahale etmesidir. Bu madde ile öğretmenin yanlış telaffuzları anında düzeltmesi ve buna karşı itinalı olması gerektiği sonucu ortaya çıkar.
8. Okuma ve yazma öğretiminde *Kıraat*, *Tahrir*, *İmla* derslerinden de yararlanılması dile getirilmiştir. Böylelikle dil becerilerinin geliştirilmesi önemsenmiştir.

2.2. 1926 tarihli İlk Mektepler Müfredat Programı’nda ilk okuma ve yazma öğretimi

Cumhuriyet Dönemi’ndeki öğretim programları ilk kez 1924’te hazırlanmış ve bir geçiş programı özelliği taşımıştır. Atatürk’ün eğitim ile ilgili çalışmaları ve düşünceleri ışığında zamanın çağdaş eğitim-öğretim ilkeleri benimsenerek 1926 tarihli İlk Mektepler Müfredat Programı oluşturulmuştur. Cumhuriyet’in ilk kapsamlı ve nitelikli öğretim programının amacı, genç neslin çevresine etkin bir şekilde uyum sağlamak suretiyle iyi yurttaşlar yetiştirmek olarak belirtilmiştir (İlkokul Programı, 1926). 1926 yılı programında da ilkokul beş yıl olarak kalmıştır fakat bu kademe iki devreye ayrılmıştır. Programda ilkokul 1. Devre 1.

2. ve 3. sınıflar ve 2. Devre ise 4. ve 5. sınıflardan oluşur. Yeni programın dikkat edilecek ilk yeniliği “toplu öğretim yöntemidir.” Mihver ders uygulamasına geçiş yapılarak birinci devredeki (1, 2,3. Sınıflar) tüm dersler, Hayat Bilgisi dersi ile ilişkilendirilmiştir. Bu programda ayrıca ilk kez her bir dersin özel amaçları “Dersin Hedefi” bölümünde açıklanmıştır. Programda derslerin isimlerinde ve ders saatlerinde değişiklik olmuştur. 1926 programı çağdaş eğitim kuramları, öğretim ilke ve yöntemleri ile oluşturulmaya çalışılmıştır. Zira programda gözlem, inceleme, araştırma gibi eğitim ilke ve yöntemlerine sık sık değinilmiştir. Program, yeni Türk alfabesi kabul edilmeden önce yürürlüğe girmiştir. 1926 programına göre ilk mekteplerin haftalık ders çizelgesi tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. 1926 tarihli İlk Mekteplerin haftalık ders dağılım cetvelinde Türkçe dersleri

DERSLER	I. DEVRE			II. DEVRE	
	1.Sınıf	2.Sınıf	3. Sınıf	4. Sınıf	5.Sınıf
Elifba*	12	-	-	-	-
Kıraat	-	4	4	2	2
İmla	-	3	2	1	1
Tahrir	-	2	2	2	2
Kavaid	-	-	-	1	1
Yazı	-	3	2	1	1

Not: (Maarif Vekaleti, 1926)

1926 tarihli müfredat programında “Türkçe Dersleri Bir Külldür” başlıklı açıklama yer alır. 1924 yılı programıyla aynı kalarak Türkçe dersleri “Elifba, Kıraat, Tahrir, İmla, Kavaid (Gramer) ve Yazı” olmak üzere altı dersten oluşmuştur. Bu bölümde Türkçe ders grupları her ne kadar ayrı ayrı olarak adlandırılrsa da bunların hepsinin bir bütün olarak işlenmesi gerektiği belirtilir. Türkçe eğitimi için bu derslerin birbirinin tamamlayıcısı ve destekleyicisi olduğu ifade edilmiştir. 1926 tarihli İlk Mektepler Müfredat Programı’nda ilk okuma ve yazma öğretimine yönelik açıklamalar şöyledir (Maarif Vekâleti, 1926’dan aktaran Temizyürek ve Balcı, 2015):

- Okuma ve yazma öğretimi Elifba dersi bölümünde ele alınmıştır. Birinci sınıfta, on iki ders saati Elifba’ya ayrılmıştır. Henüz yeni Türk Alfabesi ilan edilmediği için Arapça harflerle okuma ve yazma öğretimine devam edilmektedir. Programda ilk kez okuma ve yazma öğretiminde “bilinenden bilinmeye” ilkesi yer alır. Öğrencilerin bildikleri ve günlük hayatlarında kullandıkları kelimelerin öğretilmesi ve kelimelerin yazılışında imla ve yazım kurallarına dikkat edilmesi gerektiği belirtilir.

- Öğretim programının bir ilki de yöntemlerin tanıtılmasıdır. Müfredat içerisinde ilk okuma ve yazma yöntemleri “*Tesmiye, Savti, Kelime ve Muhtelit Usuller*” olarak dörde ayrılmıştır. Her bir yöntemin özelliği ifade edilmiş ve önerilerde bulunulmuştur. Programa göre tesmiye usulü kesinlikle memnudur(yasaktır). Programda kelime yönteminin harf ve hecelere değinmeden kısa cümlelerdeki kelimelerin okunması ve yazılmasına dayalı yöntem olduğu bir kez daha yinelenmiştir. Muhtelit usulün ise savti ve kelime yöntemlerinin birleşiminden oluştuğu ifade edilir. Maarif Vekaleti, öğretmenleri okuma ve yazma öğretiminde “Kelime veya Muhtelit” usullerden birini tercih etmekte özgür bırakmıştır.

- İlk okuma ve yazma öğretiminde dikkat edilmesi gerekenler 1924 programıyla benzerlik göstermektedir. Bu programda da her gün iki ders Elifba öğretiminin yapılması, okuma ve yazma faaliyetlerinin birlikte yürütülmesi, kelimelerin sık sık tekrar edilerek cümleler içerisinde örnekler verilmesi ayrıca öğretim sırasında duvar levhalarının kullanılması gerektiği tekrarlanmıştır.

- Açıklamalarda okuma ve yazma öğretimi sürecinde öğrenciler arası seviye farkının bulunduğu dikkat çekilmiştir. Bu durum ilk kez nedenleri ile programda yer almıştır.

2.3. Yeni Türk alfabesinin kabulü ve 1930 tarihli İlk Mektep Müfredat Programı

Uzun yıllar Türk dilinin sadeleşmesinde istenilen mertebeye henüz ulaşamamış olması ve kullanılan yazı ile konuşma dili arasındaki farklılık gibi elverişsiz durumları ortadan kaldıracak çözümler aranıyordu. Türk harflerinin kabulüne kadar dil devriminin hazırlık sürecini oluşturan pek çok gelişmeler yaşandı. Alfabenin iyileştirilmesi veya değiştirilmesine yönelik tartışmalar aslında Tanzimat dönemine kadar uzanmaktadır. 1860'lı yıllarda Münif Paşa tarafından başlatılan girişimler, 1928 yılına kadar aralıksız devam etmiş ve çözüm arayışları 1 Kasım 1928 yılında "Türk Harf İnkılabı" ile nihayete ermiştir. 1923-1928 yılları Harf İnkılabı için hazırlık dönemidir. Atatürk, sosyal alandaki eksiklikleri ve bozuklukları Osmanlı Devleti'nin yıkılış nedenleri arasında görmüştür. Bu nedenle toplumsal alanda yapılacak yenilikleri de öncelikli hedefler olarak ele almıştır. Alfabe değişikliği üzerine birçok çalışma ve toplantılar yapılarak farklı bakış açılarıyla ele alınan görüşler öne sürüldü. Beş yıllık hazırlık ile uzun tartışmalar ve çalışmalar neticesinde, "Yeni Türk Harflerinin Kabul ve Tatbiki Hakkındaki Kanun" adıyla 1 Kasım (Teşrinisani) 1928 tarihinde Harf İnkılabı gerçekleştirilmiştir. İlgili kanun, 3 Kasım 1928 günü de 1030 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmış ve yeni Türk Alfabesi, 1928-1929 eğitim yılında bütün okullarda tam olarak uygulanmıştır. Harf İnkılabı'nın genel amaçları şunlardır (Eroğlu, Gönülal ve Arıkan, 1981'den aktaran Dönmez 1992):

- Ülkede bilgisizliğe son vermek için okuma yazmayı kolaylaştırarak yaygınlaşmasını sağlamak.
- Türkçeye kişilik kazandırmak.
- Eğitim ve öğretimde arzu edilen verimliliği gerçekleştirmek.
- Kişilik gelişimimizi sınırlandıran doğu kültüründen ayrılmak,
- Batı ile ilişkileri artırarak çağdaş uygarlık düzeyine erişmek için şartları oluşturmak.

Yayımlanan kanundan itibaren, yeni Türk alfabesinin tanıtılması ve öğretilmesi için çabalar sarf edilmiştir. Basının da desteği alınarak ülkenin her yerinde yeni alfabenin benimsenmesi, öğrenilmesi ve okuryazarlığın yaygınlaştırılması amacıyla ciddi çalışmalar yapıldı. Yeni Türk alfabesi okuma ve yazmayı kolaylaştırdığı için okuma ve yazma seferberliği başlatıldı. Okuma ve yazma oranının artması için birtakım gelişmeler de bu süreden sonra hız kazandı. Gerçekleşen tüm faaliyetler ile ana dil öğretiminde büyük ilerlemeler kaydedildi. 1926 yılı programı Latin harflerinin kabulünden sonra tekrar basılmış ve bazı değişiklikler yapılmıştır. *1930 İlk Mektep Müfredat Programı*, genel hatları ile 1926 yılı programı ile benzerlik taşır. İlkokulların iki devreli sistemi devam etmiş, müfredatta her bir dersin amacı tekrar edilmiştir. Toplu öğretim ilkesi dikkate alınarak programda düzenleme yapılmıştır. Türkçe ders gruplarında da birtakım değişiklik görülmektedir. Benzer (2017) çalışmasında 1930 tarihli programın haftalık ders cetvelinde Türkçe dersinin dağılımını şöyle vermiştir:

Tablo 2. 1930 tarihli İlk Mektep Müfredat Programında Türkçe derslerinin haftalık dağılımı

DERSLER	I. DEVRE			II. DEVRE	
	<i>1.Sınıf</i>	<i>2.Sınıf</i>	<i>3. Sınıf</i>	<i>4. Sınıf</i>	<i>5.Sınıf</i>
Alfabe*	10	-	-	-	-
Kıraat	-	4	4	3	3
İmla	-	2	2	1	1
Tahrir	-	2	2	2	2
Gramer	-	-	-	1	1
El Yazısı	-	2	2	1	1

Elifba dersinin adı 1930 tarihli müfredat programında “Alfabe” olmuştur. Bir başka değişiklik ise önceki programlarda yer alan Kavaid dersi “Gramer (Dilbilgisi)” ve Yazı dersi “El Yazısı” olarak düzenlenmiştir. 1930 tarihli İlk Mektepler Müfredat Programında ilk okuma ve yazma öğretimine yönelik açıklamalar, Alfabe dersi kısmında yer alır. Daha önceki programların tersine *Alfabe* dersinin haftalık ders saati 10 olarak belirlenmiştir. Yeni Türk harfleri ile okuma ve yazmaya kolay geçilmesi sonucu ders saatinin azaltıldığı düşünülebilir. Program 1926 yılının devamı niteliğinde olduğundan Alfabe dersinin hedefleri, öğretim yöntem ve teknikleri, öğretim sürecinde dikkat edilmesi gerekenler aynı kalmıştır. Yine ilk okuma ve yazma öğretiminde okuma ve yazmanın eş zamanlı olarak yapılması vurgulanmıştır. Ayrıca yöntem olarak bir önceki programda olduğu gibi okuma ve yazma öğretiminde “kelime veya muhtelit yöntem” öğretmenin tercihine bırakılmıştır (İlkmektep Müfredat Programı, 1930) . Alfabe dersi sırasında her kelimenin anlamının izah edilmesi, örnekler ile pekiştirilmesi ve yeni cümleler oluşturulması gerektiği ifade edilmiştir. Uygulamaya dair açıklamaları irdelediğimiz zaman okuma ve yazma öğretiminde çözümlenme yöntemine doğru geçişin izleri görülmektedir. Birinci sınıfta okuma ve yazma öğretilirken önce büyük harflerle yazılır. Büyük harflerin yazımı öğretildikten sonra basit kitap yazısı küçük harfler öğretilir. El yazısı dersi bölümünde yazı ile ilgili detaylı açıklamalar vardır.

2. 4. 1936 tarihli İlkokul Programı ve ilk okuma-yazma öğretimi

Cumhuriyet’in ilanından sonra yeni kurulan bir devlet için yapılan inkılaplar tamamlandıktan sonra eğitim sisteminin de bu inkılaplar çerçevesinde şekillenmesi gerekmiştir. Türk devriminin mecbur kıldığı yeni ihtiyaçlar itibariyle ilkokul programlarda da değişikliklerin yapılması lazım gelmiştir. (İlkokul Programı,1936). 1936 müfredatı sosyolojik, felsefi ve bilimsel bir yaklaşıma sahiptir. 1936 tarihli İlkokul Programı haftalık ders çizelgesinde Türkçe ders grubu şöyledir:

Tablo 3. 1936 tarihli İlkokul Programı haftalık ders çizelgesi (Kültür Bakanlığı, 1936)

DERSLER	DEVRE			DEVRE	
	I.Sınıf	II.Sınıf	III.Sınıf	IV.Sınıf	V.Sınıf
Türkçe*	10	7	7	6	6
Yazı	-	2	1	1	1

1936 İlkokul Programında Türkçe ders grubu Alfabe, Kıraat, İmla ve Tahrir dersleri olarak ayrılmamış; hepsi Türkçe dersi altında toplanmıştır. Sadece Yazı dersi, ikinci sınıftan itibaren Türkçeden bağımsız bir ders olmuştur. Türkçe dersi öğretim programı “*Birinci Sınıfta Okuma ve Yazmağa Başlayış, Okuma, Talebeyi İfadeye Alıştırmak ve İmla*” bölümlerinden oluşur (İlkokul Programı, 1936). Türkçe dersi, birinci sınıfta haftalık 10 saat olarak belirlenmiştir. Bu süre zarfında ilk okuma ve yazma öğretimi yapılacaktır. Programda okuma ve yazma öğretimine yönelik açıklamalar geniş bir yer tutmuştur. “*Birinci Sınıfta Okuma ve Yazmağa Başlayış*” bölümünde yer alan açıklamaları şöyle özetleyebiliriz (Temizyürek ve Balcı, 2015):

- İlk okuma ve yazma metodu kesin olarak değişmiş çözümlenme (kelime veya cümle) yöntemi kabul edilmiştir. Programda mihrer ders olan Hayat Bilgisi dersi ile bağlantılı olarak ve öğrencilerin gelişimlerine dikkat edilerek basit cümle ve kelimelerle okuma ve yazma öğretimi yapılmıştır (İlkokul Programı, 1936). Bu öğretim yönteminin tercih edilmesinde “çocukların gelişimi özellikleri ve tündengelim öğretim tekniği” etkili olmuştur.

- Okuma ve yazma faaliyetlerinin birlikte yürütülmeli ve öğretim esnasında okunan her şeyin manası üzerinde durulmasına önem verilmelidir. Ayrıca okutulacak cümleler veya kelimeler öğrenciye uygun olmalı, anlama ve anlatma çalışmalarına yer verilmelidir.

- Kelimeler kavratıldıktan sonra kelimeyi oluşturan hecelere ve harflere dikkat çekilerek hece ve harf öğretimine geçilmelidir. *Bu öğretim okuma ve yazma öğretiminde çözümleme yönteminin bir aşamasıdır.*

- Okuma ve yazma öğretiminde materyaller kullanılmalıdır. Bu materyaller; okunup yazılacak kelime ve cümlelerden oluşan *büyük fişler (tahtaya veya duvara asılacak olanlar)* ve *küçük fişler (öğretim sırasında öğrenciye verilecek olanlar)*, *kara tahta*, *renkli tebeşirler*, *çamur*, *kum masası* ve *müteharrik harfler* olarak sınıflandırılmıştır. Materyal kullanımında gaye çocuğun doğasından yola çıkarak öğretimi eğlenceli, etkin, somut ve anlamlı hale getirmedir. İlk okuma ve yazma kitabı öğretim sürecini bağlayıcı olarak sıkı sıkıya kullanılmaması gerektiği ifade edilmiş gerekçe olarak sınıfın günlük hayatındaki değişimler gösterilmiştir. Okuma ve yazma kitabı sadece bir örnekleme vasıtası olarak görülmüştür.

2.5. 1948 tarihli İlkokul Programı

1948 İlkokul Programı, 1936 yılı programındaki ilkeleri temel alarak hazırlanmıştır. İlke ve açıklamalara daha çok ayrıntı verilmiş ve örneklerle açıklanmıştır. Türkiye'deki öğretim programları ilkokullarda ikiye ayrılıyordu. Daha önce bahsettiğimiz 1936 programı "şehir ilkokullarında", 1930 yılında çıkarılan "Köy Mektepler Müfredat Programı" ise köylerde uygulanıyordu. İlkokullarda bulunan bu iki ayrı öğretim programı, şehir ve köy ilkokullarındaki eğitim ve öğretim fırsatları bakımından birbiri ile denk değildi. Bu ikilemi ortadan kaldırmak için Talim ve Terbiye Dairesi 11 Şubat 1944 tarih ve 2/187.4 sayılı yazıyla tüm öğretmenlere cevaplaması için anket göndermiş bu anketin neticesinde "köy ve şehir ilkokullarının programlarının birleştirilmesi" kararı alınmış ve "1948 Tarihli İlkokul Programı" oluşturulmuştur. Türkçe dersleri bir önceki programdaki şekliyle "Türkçe ve Yazı" olarak işlenmiştir. Türkçe dersi ile ilgili açıklamaları incelediğimizde programın ilerlemeciliğin ilk adımlarını görmekteyiz. Türkçe dersinin genel amaçlarında öğrencilerin ilgi ve istidatları dikkate alınarak öğrenme ve öğretme sürecinde aktif ve etkin kılınması önemle vurgulanmıştır. Ayrıca talebelerin sözlü ve yazılı anlatım becerilerini destekleyici çalışmalara yer verilmesi belirtilmiştir. Türkçe dersinin bütünü ile ilgili esaslar programda yinelenmiştir. Okuma alışkanlığı edinmesinde öğretmenlerin hem rol model olması hem de öğrencinin dikkatini çekici etkinlikler yapması "okumaya sevk etmek" için destekleyici yollar olarak sunulmuştur (İlkokul Programı, 1948). İlk okuma ve yazma öğretimi açısından 1948 programı bize şunları sunar:

- 1948 Yılı İlkokul Programında, birinci sınıfta *Türkçe* dersi 10 saat olarak belirlenmiştir. Böylece 1930 yılından beri birinci sınıfta Türkçe ders saatinde bir değişiklik olmamıştır. Müfredatta "*İlk Okuma ve Yazma*" adlı bir bölüm vardır. Bu bölümde okuma ve yazma yöntemi çözümleme yöntemi olarak devam ettiği belirtilir.

- Daha önceki programlarda da çözümleme yöntemi öngörülse de yönteme uygun materyal eksikliği nedeniyle tam sonuç alınamamıştır. Fakat 1948 yılı ile birlikte uygulamaya başlanarak olumlu sonuçlar alınmıştır. Okuma ve yazma öğretiminin daima beraber yürütülmesi ve alfabemizdeki harflerin metinler içinde yeterince tekrarlanmasına ve seçilen cümlelerin öğrencilerin ilgilerine ve onların yaşamına hitap edecek şekilde seçilmesine dikkat edilmiştir (İlkokul Programı, 1948).

- Okuma ve yazma öğretiminde, programın yazı esaslarına uyularak *önce temel harflerin büyüklerinin öğretilmesi* uygun görülmüş, zamanla *küçük harflerin öğretimine* geçilmiştir. Ders kitabına körü körüne bağlanmak yerine öğretimde *fişler, hikaye, tekerleme, bilmece gibi okuma parçaları, kum masası, müteharrik harfler (çözümleme aşamasında) ve çözümleme levhaları* gibi ders araç-gereçlerinden yararlanılması önerilmiştir. Örnek hikayelerden, masallardan ve tekerlemelerden yararlanılarak birinci sınıftan itibaren hem okuma ve yazmaya hazırlık hem de öğrencilerde edebi zevk duygusu oluşturulmaya çalışılmıştır.

2.6. 1968 tarihli İlkokul Programı ve ilk okuma-yazma öğretimi

Gelişen ve yenilenen eğitim anlayışları, zamanın gereksinimlerine göre ülkelerin öğretim programlarının değişimine yol açmıştır. Bu nedenle 1961 yılında İlköğretim Genel Müdürlüğü ile Talim ve Terbiye Kurulu iş birliği yaparak yeni bir öğretim programının taslak çalışmalarına başlamıştır. Başlanan bu çalışma sonucunda 1962 yılında hazırlanan taslak, yaklaşık 6 yıllık detaylı çalışma süreci ve uygulama evresinden geçerek Talim Terbiye Kurulu'nun 1 Temmuz 1968 gün ve 171 sayılı kararı ile "1968 Tarihli İlkokul Programı" olarak kabul edilmiştir. 1968 programı, 1948 yılı programı ile örtüşse de program çok daha kapsamlı ve nitelikli olarak hazırlanmıştır. 1968 İlkokul Türkçe Öğretim Programı'nı incelediğimizde 1948 yılı programındaki gibi Türkçe ders saatinin sınıflara göre dağılımı da aynı kalmıştır (Gülcan ve diğerleri, 2003). Yeni programda 1936, 1948 yıllarında kalkan "İnşat" dersi, Türkçe ders grupları içerisine tekrar eklenmiştir. (Bu ders 1981 yılı program yenilenmesinde kaldırılacaktır.) Türkçe ders grupları bütünsel bir anlayışla hazırlanmıştır. Her alan birbiri ile ilişkilendirilerek sınıf etkinlikleri, tüm dil faaliyetleri birbirini tamamlayan ve destekleyen bir öneme sahip olmuştur. 1968 yılı Türkçe programının en önemli noktalarından bir tanesi de ilk okuma ve yazma öğretim yöntemi olmuştur. Daha önceki programla aynı kalarak birinci sınıflarda haftalık 10 saatlik dilimde Türkçe dersi adı altında okuma ve yazma öğretimi yapılmıştır. 1968 yılı programda ilk okuma ve yazma öğretim yöntemi olarak "*Cümle Yöntemi*" kabul edilmiş ve ülkenin resmi okuma ve yazma öğretim metodu olarak belirlenmiştir. Bu yöntem, cumhuriyet döneminde en uzun kullanılan okuma ve yazma öğretim yöntemi olacaktır. Cümle yöntemi çözümlemeye dayalı bir yöntemdir. Okuma ve yazma öğretiminde cümle yönteminin kullanılmasının psikolojik, fizyolojik ve lengüistik(dilbilimsel) açıdan dayanakları;

- Çocuğun bütünü algılaması sonucu cümlelerin anlamını kolaylıkla kavrayabilmesi (psikolojik açıdan),
- Gözün doğal hareketleri sebebiyle satırın büyükçe kısmını algılayarak, satırlar arası hızlı şekilde sıçrayabilmesi (fizyolojik açıdan),
- Anlamli cümlelerden kelimeler öğretilmesi ve bu kelimeler ile yeni cümleler kurulması sebebiyle anlama-anlatma becerilerini geliştirmesi (dil gelişimi açısından),
- Türkçenin sondan eklemeli dil yapısına uygun şekilde elde edilen kök ve ekler ile yeni sözcükler üretmenin kolay olmasıdır (lengüistik açıdan).

Programda ilk defa "İlk Okuma Yazma Öğretimi" adı altında bir bölüm yer almıştır. Yöntemin uygulanışı, uygulamada dikkat edilecek noktalar açıklanmıştır (MEB, 1968):

- ❖ Birinci sınıfta ilk okuma ve yazma çalışmaları bütün öğretim etkinliklerinin ayrılmaz bir parçasıdır ve Hayat Bilgisi konuları, okuma ve yazma için fırsat olarak görülmeli ve bu şekilde planlanmalıdır.

- ❖ İlk okuma ve yazma öğretimine öğrencilerin anlayabileceği kısa cümlelerle başlamalı, zamanla bu cümleler kelimelere, kelimeler hecelere, heceler ise harflere bölünmeli; yapılan çözümlemelerle elde edilen kelime, hece ve harflerle yeni cümle ve kelimeler kurulmalıdır.
- ❖ Okuma ve yazma etkinlikleri her zaman birlikte yürütülmeli, okuması öğretilen cümle ve kelimeler aynı zamanda yazdırılmalıdır.
- ❖ İlk okumaya ve yazmaya başlarken, programın belirttiği yazı ilkelerine uygun olarak, büyük ve küçük harfler birlikte öğretilmelidir. Harflerin şekillerine ve yazılış yönlerine, satırdaki konumlarına, büyük ve küçük harflerin birbiri ile ilişkilerine ve oranlarına dikkat çekilmelidir.
- ❖ Okuma ve yazmayı öğretmede alıştırmaların büyük bir yeri vardır. Cümleleri öğrencilere maksatsız tekrar ettirmekten kaçınılmalı, öğrencilerin dikkatini ve ilgisini çekecek şekilde yapılmalıdır.
- ❖ Cümle yönteminde kullanılan basamaklar; “Hazırlık Çalışmaları, Cümle Verme, Kelimeleri Tanıma, Hece Tanıma, Harf Seslerinin Adlarını Duyma, Serbest Okuma ve Yazmaya Geçiş” şeklinde sıralanmaktadır.

2.6.1. Okuma ve yazmaya hazırlık aşaması: Hazırlık çalışmaları için öğretmenler tarafından bir hafta ile on gün civarında süre ayrılmaktadır. Okumaya hazırlık çalışmaları kapsamında öğretmen tarafından çocukların ilgilerini çekecek basit çocuk hikayeleri, masalları okunur veya anlatılır. Öğrencilerden bu masal veya hikayelerin resimlerini de kullanarak ifade becerilerini geliştirmek için anlatmaları istenir. Yazmaya hazırlık aşamasında ilk ve en temel olan beceri kalem tutma yeteneğini geliştirmektir. Doğru kalem tutma becerisini geliştiren öğrenciler çizgi çizmeye başlar. Öğrencilere herhangi bir harfi yazdırmadan harfleri meydana getiren (*dik, yatay, sola eğri, sağa eğri, eğik ve yuvarlak*) çizgiler öğretilir.

2.6.2. Cümle verme aşaması: Cümleleri verme, okuma ve yazma sürecinde en temel etken “verilecek cümlelerdir.” Verilecek cümlelerin belirlenmesinde belli başlı faktörler bulunur. Özetle, verilecek cümleler Hayat Bilgisi dersinde işlenecek ünitelerle ilgili olmalıdır. Cümleler 7 yaş çocuklarının anlayabileceği ve dikkatini çekebilecek cümleler olmalıdır. Cümleler içinde kelime sayısı fazla olmamalı, başlangıçta cümleler iki, üç daha sonra sayısı artırılacak kelimelerden oluşmalıdır. Cümlelerde yalnız nokta, soru işareti, virgül ve konuşma çizgisi kullanılmalıdır. Verilen ilk cümleler kısa emir cümleleri olmalı, kolaydan zora doğru gidilmelidir (İlkokul Programı, 1968). Cümle yöntemine göre bu özelliklere uygun MEB tarafından fiş cümleleri hazırlanmıştır. Bu fişlerin hepsinin kullanılması zorunlu değildir. Bunun yanı sıra 0-9 arası rakamlar da aynı süre içinde öğretilir. Cümle verme, okuma ve yazma öğretimi yapılırken şu aşamalara göre yapılır:

- a. Hayat Bilgisi dersi ile bağlantı kurularak örnek resimden hareketle fiş cümlesi buldurulmaya çalışılır. Fiş cümlesi bulduktan sonra öğretmen ve öğrenciler tarafından söylenir.
- b. Öğretmen bu cümlenin büyük fişini tahtaya asar. Önce kendi okur. Okurken kelimeler vurgulanmamalıdır. Cümlenin tümü ağır ağır ve bir bütün olarak okutularak, kavratılır.
- c. Fiş cümlesi yazılırken önce öğretmen tahtaya yazar. Yazarken el hareketlerine ve nasıl yazıldığına dikkat çeker. Yazma işi bittikten sonra öğretmen cümleyi tekrar bir bütün olarak okur ve sınıfa okutturur.
- d. Öğrenciler öğretmenin talimatları ile havaya ve sıraya yazar. Burada oyunlaştırılarak öğretme amacı da vardır.
- e. Öğretmen küçük fişleri dağıtır. Dağıtılan fişler okunur. Küçük fişteki örneğe bakarak öğrenciler defterlerine ağır ağır yazar ve cümle yazıldıktan sonra okunur. Deftere yazıldıktan sonra çalışma kitaplarından da tekrar ettirilir.

2.6.3. Kelime tanıma aşaması: Çözümle çalışmalarının ilki kelime tanıma aşamasıdır. Bu çalışmalar ile çözümleme tekniğinin ilk aşaması tamamlanmış olur. Kelime tanıma aşamasında uygulanan basamaklar şunlardır (İlkokul Programı, 1968):

- a. Verilen cümleler içerisinde, öğrenciler tarafından çok iyi kavranmış olan cümle tekrar okutulur ve yazdırılır. Cümleyi öğretmen bu sefer ağır ağır ve kelimelere dikkat çekerek okutur ve öğrencilerde aynı şekilde okur.
- b. Öğretmen cümlenin kaç defada söylendiğine dikkat edilmesini ister ve cümleyi okutur. Cümleler, kelimeler kısmından çizilerek ayrılır ve ayrı ayrı okutulur.
- c. Öğrenciler de kendi küçük fişlerini kelimeler belli olacak şekilde dik çizgilerle ayırır. Ayrılan kısımlar yani kelimeler ayrı ayrı okutulur.
- d. Öğretmen büyük fişteki cümleyi kelimelerden keser. Öğrenciler de kendi fişlerini aynı yerden keser. Kesilen kelimeler ayrı ayrı okunur ve deftere yazdırılır. Kelimeler daha sonra karıştırılarak okutulur ve yeni cümleler yapılır. Yapılan cümleler okutularak deftere yazdırılır. Bu aşamaya dair kitaptaki çalışmalar da yapılarak pekiştirilir.

2.6.4. Hece tanıma aşaması: Yeni cümleler ve kelimeler öğretilirken, hece tanıma çalışmalarına sıra gelir. Bu aşamada amacımız öğrencilere okuma ve yazma becerisi kazandırmaktır. Hece tanıma aşaması şu sıra ile öğretilir:

- a. İyi kavranmış ve kelimelere ayrılmış olan büyük fiş cümlesi tahtaya asılır. Bu cümlede bir heceli bir kelime olmalıdır. Sınıfta önce cümlenin tamamı daha sonra kelimelere dikkat ayrı ayrı okutulur.
- b. Tek heceli olan kelime üzerinde öğrencilerin dikkati çekilerek kelimelerin ağızdan bir çırpıda (bir defada) çıktığı öğrencilere sezdirilir. Tek tek, sıra sıra veya koro şeklinde okutulurken hece bilinci yerleştirilmeye çalışılır ama açıklama yapılmaz (İlkokul Programı, 1968).
- c. Ardından iki heceli kelime alınarak öğretmen tarafından ağır ağır okunur ve bunun kaç kerede okunduğu öğrenciye sezdirilir.
- d. Öğrencilerde kelimeyi ağır ağır parçalayarak okuduktan sonra öğretmen heceleri elleri arasına alır ve ayrı okur. Heceler dik bir çizgi ile çizilir ve ayrı ayrı okutulur.
- e. Sonra çizilen heceler kesilir, okunur ve yazdırılır. Yeni heceler yerleri değiştirilerek, saklanıp gösterilerek, çeşitli eğlenceli oyunlarla okunur ve yazılır. Yeni hecelerle yeni kelimeler hatta yeni kelimelerle yeni cümleler yapılır.

2.6.5. Harf tanıma Aşaması: Harf tanıma, cümle yöntemi ile ilk okuma ve yazma öğrenmenin son aşamasıdır. Bu aşamada önce sesli harfler, sonra sessiz harfler öğretilerek, okuma ve yazma becerisi kazandırılmış olur. Bu aşamada harf tanıma süreci iki şekilde gerçekleşebilir:

a) Verilen cümleler uygun olduğu takdirde, sesli harfler hece tanıma aşamasında öğrenilmiş olur.

b) Öğrenilmemiş harfler ise şu sıra ile öğretilir (İlkokul Programı, 1968):

- ❖ Önceden öğrenilmiş bir kelime tekrar ele alınır, öğretmen tarafından ve sınıfça tekrar bir iki defa okunur ve hecelere ayrılır. Heceler okunur ve yazdırılır. Hecedeki harflerden birinin üzerinde durulur ve öğrencilerin dikkati çekilir.
- ❖ Sessiz harflerin adı bu aşamada söylenmez sadece şekil veya çıkardıkları seslere dikkat edilir. Öğrenilen harflerin diğer hecelerdeki sesleri ve rolleri duyurulur.

- ❖ Bir hece içerisinde üç harf varsa üçü birden öğretilmez sadece öğretilmesi planlanmış bir harf kavratılır. Eğer öğrenci artık rahatça okuyup yazabiliyorsa öğretilen harflerin adları ayrı ayrı yazdırılabilir.
- ❖ Eğer öğrenci okuma ve yazmayı kavrayamamış ise bu öğrencilere harflerin adları birleştirme yolu ile kazandırılmaya çalışılır. Sesli ve sessiz harflerin tanıtımı bittikten sonra bütün harflere dair harf tablosu üzerinden çalışılır. Bu sürece kadar okuma ve yazma konusunda kavrama sorunu olan öğrenciler seviye grubu çalışması ile çözümlemeye devam ettirilir.

2.7. 1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Öğretim Programı

Sekiz yıllık kesintisiz zorunlu eğitim, Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulunun 22.9.1981 tarih ve 172 sayılı kararıyla kabul edilmiş ve 26 Ekim 1981 gün ve 2098 sayılı Tebliğler Dergisi'nde yayımlanmıştır. "1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Eğitim Programı" bir dizi yenilikle oluşturulmuştur. Temel eğitimin sekiz yıla çıkarılması sonucu bütüncül bir Türkçe öğretimi ihtiyacını doğduğundan bu program hazırlanmıştır. 1981 tarihli haftalık ders çizelgesindeki Türkçe derslerine göz attığımızda 1968 yılı programındaki Yazı dersi ayrı bir ders olmaktan çıkmış, Türkçe ders grubu içine dahil edilmiştir (MEB, 1986). *1981 tarihli Temel Eğitim Okulları Türkçe Programı*, kapsamlı bir özellik taşıyan öncü programdır. Program genel çerçevede "1-5. Sınıflar Türkçe", "6-8.Sınıflar Türkçe" ve "İlk Okuma ve Yazma" bölümlerine ayrılmıştır. Türkçe programı oluşturulurken davranışçı yaklaşımın öğrenme üzerine savunduğu görüşler ile taksonomik hedefler tespit edilmiştir (Özcan, 2017). 1981 Türkçe programında Türkçe öğretimi "Anlama, Anlatım, Dilbilgisi ve Yazı" olarak dört öğrenme alanına ayrılmıştır. Bu alanlara ilişkin özel amaçlar ve öğrenciye kazandırılması gereken davranışlar sınıflara ayrılarak ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

1981 İlkokul Programında ilk okuma ve yazma öğretimi, programın aynı adlı bölümünde açıklanmıştır. Diğer öğretim programlarında olduğu gibi bu müfredatta da haftalık 10 saatlik dilimde okuma ve yazma öğretimi gerçekleştirilecektir. Okuma ve yazma yöntemi, 1968 yılıyla paralel olarak kesin bir dille ifade edilmiş ve geçerli metot "cümle yöntemi" olmaya devam etmiştir. 1981 yılı öğretim programında ilk okuma ve yazma öğretimine yönelik açıklamalar, 1968 yılı programı ile hemen hemen benzerlik gösterir. *İlk kez okuma ve yazmaya hazırlık çalışmalarına* bu programda yer verilmiştir. Hazırlık çalışmalarının üç safhada gerçekleştirilmesi hedeflenir (MEB,1986):

- Ders araç-gereçlerinin tanıtılması ve kullanılmasına yönelik hazırlık
- Karalama ve çizgi çalışmaları yapılması ile yazmaya hazırlık
- Göz hareketlerini geliştirecek etkinlikler ile okumaya hazırlık

1981 Temel Eğitim (İlköğretim) Okulları Türkçe Eğitim Programı'nda ilk okuma ve yazma öğretiminde dikkat edilecek hususlar, 1968 programı ile benzerlik taşımaktadır. Okuma yazma öğretimine hazırlık çalışmaları ile başlanması, okuma ve yazma öğretiminin bütün öğretim etkinlikleri ile birlikte yürütülmesi, ilk okuma ve yazma öğretimine *kısa cümleler ile başlanarak bu cümlelerden kelimelere, hecelere ve harflere doğru çözümleme tekniği* kullanılması vurgulanmıştır. Ayrıca okuma ve yazma ayrılmaz bir bütün olduğundan bu etkinlikler birlikte yapılmasına, *büyük ve küçük harfler* birlikte öğretilmesine dikkat çekilmiştir. Okuma ve yazmayı öğretirken ders kitapları yanı sıra *fiş, okuma metinleri, yazı tahtası, kum masası veya havuzu ve harf modelleri* gibi yardımcı materyallerden yararlanılması gerektiği ifade edilmiştir. Öğretim boyunca sıkıcı ve amacı olmayan tekrar ve alıştırmalardan kaçınılması belirtilmiştir.

2.8. 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-5. Sınıflar)

2005 yılına gelindiğinde Türk eğitim sisteminde bir dönüm noktası hasıl olmuş ve ülkenin eğitim felsefesi yenilenmiştir. Türkiye’de 2005 yılından itibaren eğitim ve öğretim faaliyetleri “yapılandırmacı yaklaşım” anlayışı ile gerçekleştirilmeye başlamıştır. Bu gelişmeler ışığında tasarlanan 2005 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı, bir dizi yenilik yapılmıştır. Birinci kademe (ilkokul) Türkçe Öğretim Ders Programında bilgiyi öğrencinin zihninde yapılandırması ile öğretimin gerçekleştirilmesini temel almıştır. Bu yapılandırma Türkçe dersi için anlam kurmaktır. Programda sunulan bilgiyi ön bilgileri ile karşılaştıran, onları sorgulayarak ve araştırarak; dinlediğini, okuduğunu ve yazdığını tümevarımsal bir yöntemle anlamlandıran okuyazarlar hedeflenir. Türkçe Dersi Öğretim Programında, öğrenme ve öğretme süreci “Hazırlık, Anlama, Metin Aracılığı ile Öğrenme, Kendini İfade Etme, Ölçme ve Değerlendirme” olarak beş aşama ile gerçekleşir (MEB,2005).

Tablo 4. 2006 Öğretim Programına göre Türkçe dersinin haftalık dağılımı (Benzer, 2017)

DERSLER	SINIFLAR								TOPLAM
	İlkokul					Ortaokul			
	1	2	3	4	5	6	7	8	
Türkçe	10	10	8	8	6	6	5	5	58

Tablo 4’ü incelersek ilkökul Türkçe dersinin, haftalık ders sayısı bir önceki programa göre azalmıştır. Programda 1-5. Sınıflar için *dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma ile görsel sunu ve görsel okuma* olmak üzere öğrenme alanları beşe ayrılmıştır. Görsel sunu ve görsel okuma alanı programa yeni eklenmiştir. Bu alanlar “Türkçe dersi bir bütündür.” anlayışı ile iç içe geçerek birbiri ile ilişkilendirilerek ele alınmıştır. 1981 programından farklı olarak dilbilgisi ayrı bir alan olarak planlanmamıştır. Diğer öğrenme alanları içinde sezdirilmesi kararlaştırılmıştır. Metinlerden ve etkinliklerden hareketle dilbilgisi öğretimi örtük bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Ayrıca yeni programda konular temalar şeklinde sınıflandırılmıştır. *Kazanım* sözcüğü ilk kez bu programda kullanılmıştır. Önceki programlarda kullanılan amaç, hedef ve hedef davranışlar bu programda kazanım şeklinde ifade edilmiştir. 2005 yılı 1-5.Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı ile ilk okuma ve yazma öğretim yöntemi de değişmiştir. Resmi olarak 1968 yılından beri okuma ve yazma yöntemi olan Cümle Yöntemi yerine *Ses Temelli Cümle Yöntemi* uygulanmaya başlamıştır. Bu program ile birlikte birinci sınıf Türkçe dersinin haftalık ders sayısı azalarak 10 saat olmuştur. İlk okuma-yazma öğretim metodu ise bireşim yöntemi temelli Ses Temelli Cümle Yöntemi olmuştur. Ayrıca tercih edilen yeni yöntemin bir gereği olarak, dik temel harfler yerine bitişik eğik el yazısı kullanılmaya başlamıştır. MEB İlköğretim Programı (2005)’na göre Ses Temelli Cümle Yönteminin özelliklerini şu şekilde ele alırız:

- ❖ Ses Temelli Cümle Yönteminde ilk okuma yazma öğretimi, Türkçe öğretiminin beş öğrenme alanı ile birlikte yürütülmektedir.
- ❖ Okuma yazma öğretimine seslerle başlayarak seslerin birleştirilmesi ile anlamlı heceler, kelimeler oluşturmak ve cümlelere ulaşmak bilgilerin yapılandırılmasını kolaylaştırır. STCY, bu özelliği ile yapılandırmacı yaklaşıma uygundur.
- ❖ Bu yöntem öğretim sürecinde belli sayıdaki, tek tip ve belirli kalıplara sıkıştırılan cümleler yerine öğrencilerin çeşitli ve çok sayıda hece, kelime, cümlelerle, okuma yazma öğrenmelerini gerekli kılar. Bu durum öğrencilerin cümleleri ezberlemesini engellerken cümleyi anlayarak öğrenmesini gerektirir. Dolayısıyla bu yöntem, öğrencilerin anlama düzeylerini geliştirmektedir.
- ❖ Okuma yazma öğretimi, kolaydan zora doğru yürütülmektedir.

- ❖ Türkçede her harf bir sesi karşıladığından bu yöntem Türkçenin ses yapısına uygundur. Böylelikle öğrencilerin bütün sesleri öğrenmeleri ve kelimeleri doğru yazmaları kolaylaşmaktadır.
- ❖ Bu yöntem ile öğrencilerin duydukları ve çıkardıkları seslerin farkına varması sağlanırken öğrencilerin doğru telaffuz, akıcılık, sesleri ayırt etme gibi dil gelişimine katkıda bulunulur.

Ses Temelli Cümle Yöntemi ile okuma ve yazma öğretim basamakları programda ayrıntılı olarak açıklanması bir yeniliktir. Kapsamlı bir şekilde öğretimin her aşaması anlatılmıştır. Buna göre Ses Temelli Cümle Yönteminin basamakları şöyledir:

2.8.1. İlk okuma-yazmaya hazırlık aşaması: Hazırlık aşaması kendi içinde üç alt basamaktan oluşur.

- a) **Genel hazırlık:** Bu aşamada öğrenciye temel olarak okul hayatına başlamaya dair çalışmalar yapılmaktadır.
- b) **Okumaya hazırlık:** Öğretmen okumaya hazırlık için oturma düzeni, kitapları tutma veya açma, kitabın sayfalarını çevirme, resimleri inceleyip görsel okuma yapma, hikaye veya masal anlatıp dinlettirme çalışmaları yanı sıra okumaya özendirme için tekerleme, şiir veya şarkı söyleme etkinlikleri de yapılabilir.
- c) **Yazmaya hazırlık:** Cümle yönteminde kullanılan dik temel harfler, ses temelli cümle yönteminin kabul edilişi ile yerini bitişik eğik el yazısına bırakmıştır. Bu aşamada bitişik eğik el yazısının özelliklerine uygun olarak “el hareketleri ve boyama, kalem tutma, serbest çizgi çizme ve karalama, düzenli çizgiler çizme” çalışmaları yapılır.

2.8.2. İlk okuma-yazmaya başlama ve ilerleme aşaması: İlk okuma-yazmaya başlama ve ilerleme aşaması dört alt işlemde oluşmaktadır. Bu işlemler her ses için yinelenen işlemlerdir. Sesler, bazı unsurlar dikkate alınarak altı gruba ayrılmıştır. İlk okuma ve yazma öğretimindeki bu aşamadaki basamaklar şunlardır:

- a) **Sesi hissetme ve tanıma:** Bu aşama, tanıtılacak sesin öğrenciler tarafından fark edilmesini sağlamayı amaçlar. Bu süreçte sırasıyla şu etkinlikler yapılmalıdır (MEB,2005):
  - ✓ Tanıtılacak sesi anlamlı hale getirmek için drama yapma, tekerleme veya şarkı söyleme ve öykü anlatma,
  - ✓ Öğrencilerin ön bilgilerini harekete geçirmek amacıyla sesin geçtiği kelimeleri buldurma ve örnekler verirken ilgili sesi vurgulama,
  - ✓ Görseller aracılığıyla sesi ayırt etme çalışmaları ve sesin başta, sonda ve ortada bulunduğunu ayırt ettirecek örnekler verme veya öğrencilerden örnek isteme vb.

b) Sesi okuma ve yazma: Sesin yazıdaki sembolü olan ve altı gruptan oluşan harflerin yazdırılmasını içeren aşamadır. Türkçe öğretim programında yer alan tematik yaklaşıma ve ses temelli cümle yöntemine uygun harfler şöyle gruplandırılmıştır:

1. Grup : e. l. a. t	E. L. A. T
2. Grup : i. n. o. r. m	İ. N. O. R. M
3. Grup : u. k. ı. y. s. d	U. K. İ. Y. S. D
4. Grup : ö. b. ü. ş. z. ç	Ö. B. Ü. Ş. Z. Ç
5. Grup : g. c. p. h	G. C. P. H
6. Grup : ğ. v. f. j	Ğ. V. F. J

Çizelge 1: 2005 Türkçe Öğretim Programı ses/harf grupları

Program (MEB, 2005)'a göre sesi okuma ve yazma öğretimi şu şekildedir:

- ✓ Öğretmen harflerin nasıl yazıldığını tahtada büyükçe yazarak göstermeli ve okumalıdır. Harflerin yazılışı yönüne dikkat ettirerek, parmaklarını kalem gibi kullanarak havada, sırada yazdırabilir.
- ✓ Öğrencilerin satır aralıklarına yazılmış harfin üzerinden parmakları ve kalemleriyle geçmesi sağlanmalıdır.
- ✓ Öğrenciler harfi yazı defterlerine yazarken, harfin yazılış yönüne göre doğru yazıp yazmadığına ve seslendirmesini doğru yapıp yapmadıklarına dikkat edilmelidir.
- ✓ Çalışma kitaplarından ve etkinlik sayfalarından yararlanılmalıdır.
- ✓ Büyük harfleri öğretirken kelime ve cümlelerden yararlanılmalıdır. Özel adların yazımı ve cümleye büyük harfle başlama kuralından faydalanılmalıdır. Aynı zamanda “F, N, P, V, T” harflerinin kendinden sonra gelen küçük harflerle bağlanmadığı vurgulanmalıdır. Bitişik eğik el yazısında büyük harfler ile kelime yazarken harfler birleştirilmez.
- ✓ Rakamlar (1,2,3,4,5,6,7,8,9,0) Matematik dersi öğretim programı ile birlikte ses öğretimi tamamlandıktan sonra aşamalı bir şekilde verilmelidir.

c) Heceler, kelimeler ve cümleler oluşturma: Anlamli öğrenmenin ve okuryazar olma yolunda temelin atıldığı aşamadır. Sırasıyla heceler, kelimeler ve son olarak cümleler oluşturulmaktadır. Öğretim şu şekilde gerçekleşir (MEB,2005):

1. Verilen ilk iki sestten sonra bu seslerle ilgili hecelere ulaşılır. Önce sesli harf ardından sessiz harf verilerek bir çırpıda okunur. Öğretmen burada tahtaya oluşan heceyi yazar. Bu süreç oyunlaştırılarak verilebilir. Bol bol okuma ve yazma çalışmaları yapılmalıdır.
2. Oluşan ilk heceler aynı zamanda ilk kelimeler olduğundan buna dair boyama ve resimler yapılarak, şarkılar söylenerek vs. etkili ve verimli bir öğrenme gerçekleştirilebilir. Oluşan hecelerle okuma ve yazma, dikte çalışmaları yapılabilir.
3. Kelime oluşturmaya geçilirken anlamli hecelerle özellikle sınıfın iyi bildiği hecelerle başlanmalıdır. Bilinen heceye, sesli bir harf getirilerek yeni kelime oluşturulur. Önce daha önce öğrenilen hece, ardından yanına getirilen harf okutulur. Oluşan kelime sık sık okutulur, yazdırılır.
4. Pekiştirme yapmak için verilen her yeni ses ve oluşan hece, kelimeler birbiri ile ilişkilendirilmeli, bol bol okutup yazdırılmalıdır.
5. Yeteri kadar kelime öğrenildikten sonra ilk cümleler kurulur. Öğretmen öğrenilmiş olan kelimeleri ağır ağır okur ve öğrencilere de okutturur. Kelimeleri anlamli olarak sıralar ve cümleyi okur. Okunan cümleler deftere, çalışma kitaplarına veya etkinlik sayfalarına yazdırılmalıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta, okuma ve yazma etkinliklerinin birlikte yürütülmesidir. Elde edilen kelime ve cümlelerin anlamları üzerinde durulmalı, bol bol dikte çalışmaları da yapılmalıdır.

ç) Metin oluşturma: Öğrenilen kelime ve cümlelerden yararlanılarak metinler oluşturulmaktadır. Metinler okutularak, yazdırılmalı aynı zamanda öğrencilerden yapabilecekleri kadarıyla basit metinler oluşturması istenebilir. Metinler kılavuz çizgili defterlere yazdırılırken estetik açıdan da özen gösterilmelidir.

2.8.3. Okuryazarlığa ulaşma aşaması: Bu aşamaya gelen öğrenciler ilk okuma ve yazma sürecinde edindiği becerileri alışkanlık haline getirip kullanmaya başlamaktadır. Okuma ve yazma

becerisini geliştirecek çalışmalar yaptırılmalıdır. Okuma ve yazma öğretimi ile metin işleme birbiri ile bağlantılı, biri diğersinin devamı niteliğindedir (Cemaloğlu, 2000).

2.9. 2015 İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve ilk okuma ve yazma öğretimi

Ülke genelinde uygulanan öğretim programları bireylerin ve toplumun ihtiyaçları ile bilimsel ve teknolojik gelişimlerden yola çıkarak yeniden düzenlenebilir. 2015 yılı değişiklikleri yapılırken özellikle 2012 yılında gerçekleştirilen 4+4+4 eğitim sistemi reformu ve bilimsel-teknolojik gelişmeler dikkate alınmıştır. Talim Terbiye Kurulu dönemin eğitim anlayışı ile 2015 İlköğretim Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programını oluşturmuş ve 2016-2017 eğitim öğretim yılından itibaren 1. ve 5. sınıflardan başlanarak kademeli olarak uygulamayı planlamıştır. Türkçe dersi kazanımları gelişim düzeylerine uygun olarak yenilenmiştir. Bu durum, 4+4+4 yıllık eğitim sistemi göz önüne alındığını gösterir. Okula başlama yaşının düşmesi ve beşinci sınıfların ortaokul kademesine geçmesi sonucunda ders kazanımları da bu değişime göre uyarlanmıştır. *2015 Türkçe Dersi Öğretim Programında* öğrenme alanları 1.sınıftan 8.sınıfa kadar bir bütün olarak oluşturulmuştur. Önceki programda ilkök (1-5.sınıflar) ve ortaokul (6-8.sınıflar) için ayrı öğrenme alanları bulunuyordu. Yeni programda (2015) ise tüm sınıflar için “*Sözlü İletişim, Okuma ve Yazma*” olmak üzere üç öğrenme alanı oluşturulmuştur. *Sözlü İletişim* öğrenme alanı, konuşma ve dinleme/izleme alanlarının tek çatı altında birleştirilmesi ile düzenlenmiştir. Programda dilbilgisi diğer öğrenme alanlarının içerisine dağıtılmıştır. Öğretim programında tematik yaklaşım devam etmektedir. *2015 Türkçe Dersi Öğretim Programında ilk okuma yazma süreci birinci sınıflarda haftalık on saat olarak gerçekleştirilir.* İlk okuma ve yazma öğretimi sözlü iletişim, okuma ve yazma öğrenme alanları ile birlikte yürütülmektedir. İlk okuma-yazma öğretiminde “Ses Temelli Cümle Yöntemi” kullanılmaya devam etmektedir. Programda (MEB, 2015) ilk okuma ve yazma öğretimi aşamalarının bazı bölümleri yeniden adlandırılmıştır:

1. İlk okuma-yazmaya hazırlık

2. İlk okuma-yazmaya başlama ve ilerleme

- ✓ Ses hissetme, tanıma ve ayırt etme
- ✓ Harfi okuma ve yazma
- ✓ Harflerden heceler, hecelerden kelimeler, kelimelerden cümleler oluşturma
- ✓ Metin oluşturma

3. Bağımsız okuma ve yazma

Programın okuma ve yazma aşamalarını kısaca değerlendirecek olursak şu notları düşebiliriz:

- “Sesi Okuma ve Yazma” aşamasının adı “*Harfi Okuma ve Yazma*” olarak değiştirilmiştir. “Ses” kavramı yerine “harf” kavramına geçiş görülmektedir. Bir diğer değişiklik ise serbest okuma ve yazma döneminin bu programda “*Bağımsız Okuma ve Yazma*” olarak yenilenmesidir.
- Ayrıca programda öğretim ile ilgili yeni bir açıklama bulunmaktadır. *2015 Türkçe Öğretim Programı’nda hece, kelime ve cümlelerin hangi harf grubunda verilmesi açıklanmıştır. İlk okuma ve yazma öğretiminde birinci grup sesler verilirken ses-harf ilişkisi kavratılarak sadece hece, ikinci grup sesler verilirken kelime, üçüncü grup sesler verilirken cümlelerin tanıtılması ve dördüncü gruptan itibaren öğrenilenler ile metinlerin oluşturulması gerektiği vurgulanmıştır.* Daha önceki programda kademeli olarak hece, kelime ve cümle öğretimi yapılmasına dair bir açıklamada bulunulmamıştır. Programda hece öğretiminde işlek heceler ile başlanması gerektiği

ve kolaydan zora doğru heceler oluşturulması vurgulanmıştır. Türkçenin ses yapısına uygun olarak daha kolay kelime türetmek için açık heceye (le, te, ta vb.) ulaşılmalı daha sonra kelime oluşturmaya başlanmalıdır (l+e; e+le; ele) (MEB, 2015).

- İlk okuma ve yazma öğretiminde “ses/harf gruplarının” değişmesi programın bir yeniliğidir. Öğrencilerin okuma ve yazmasını kolaylaştırmak amacıyla sesli harfler ilk gruplara çekilmiştir. İlk üç grupta sesli harflerin öğretimi tamamlanmıştır. Son grup harflerinde sadece dört harfin öğretim sırası değişmiştir.

SES/HARF GRUPLARI		
1. Grup	e. l. a. n	E. L. A. N
2. Grup	i. t. o. b. u	İ. T. O. B. U
3. Grup	k. i. r. ö. s. ü	K. İ. R. Ö. S. Ü
4. Grup	m. d. ş. y. c. z	M. D. Ş. Y. C. Z
5. Grup	ç. ğ. p. h	Ç. Ğ. P. H
6. Grup	f. v. ğ. j	F. V. Ğ. J

Çizelge 2: 2015 Türkçe Öğretim Programı ses/harf grupları

- İlk okuma ve yazma çalışmalarının bitişik eğik el yazısı ile yapılmasına devam edilmektedir. Ancak bazı harflerin yazılış özelliklerinde birtakım değişiklikler vardır: Bir önceki Türkçe dersi öğretimi programına bitişik eğik yazıda “F, N, P, V, T” harfleri kendinden sonra gelen küçük harflerle bağlanmazken, bu programda “D, F, N, P, V” harfleri küçük harfle bağlanmayacak şekilde değiştirilmiştir (MEB, 2015).
- Programda küçük “f”, küçük “r” ile küçük “s” ve “ş” harflerinin yazımı değiştirilmiştir. Büyük “L” harfi, büyük “S” ve “Ş” harfleri ve büyük “T” harfinin yazımı örnekteki gibi değişmiş büyük “T” harfi “*kuyruğu sağa kıvrılarak*” kendisinden sonra gelen küçük harfle bağlanması kararlaştırılmıştır. Önceden “D” harfi kendinden sonra harf ile bağlanırken yeni programda bağlanmamaktadır.
- Programda yazı çalışmalarına dair açıklamalar daha detaylıdır. Okuma ve yazma çalışmalarında kullanılacak defter şekilleri yeni programda değiştirilmiş ve sınıf düzeylerine göre kullanılacak defterin nasıl olması gerektiğine kapsamlı olarak yer verilmiştir.

2.10. 2017 Türkçe Öğretim Programı ve güncellenmiş 2018 ve 2019 Türkçe Dersi Öğretim Programları

Eğitimdeki son gelişmeler ışığında hazırlanan 2017, 2018 ve 2019 Türkçe dersi öğretim programlarına göre ilk okuma ve yazma öğretimi genel çerçevede birbiri ile benzerlik gösterdiğinden bahsi geçen programları, çalışmamızın bu bölümünde aynı başlık altında ele alacağız.

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı ancak iki yıl uyguladıktan sonra 2017 yılında yerini yeni programa bırakmıştır. 2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanırken hazırlanan taslak öğretim programları, “Yarın İçin Bugünden” sloganı ile internet ortamında da tüm kamuoyu ile paylaşılmış ve toplumun her kesiminden alınan görüşler ışığında Talim ve Terbiye Kurulunca güncellenerek yürürlüğe girmiştir. 2017 yılında yayımlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı (1-8. sınıflar), 2017-2018 eğitim-öğretim yılında ilk olarak 1, 5 ve 9. sınıflarda uygulamaya konulmuştur. Yeni programın güncellenmiş

haliyle 2018-2019 eğitim-öğretim yılından itibaren tüm sınıflarda geçerli olacağı duyurulmuştur. 2019 yılında Türkçe dersi öğretim programı küçük çaplı revize edilerek son şeklini almıştır.

2018 ve 2019 Türkçe Dersi (İlkokul ve Ortaokul) Öğretim Programlarının bölümleri “Giriş, Öğretim Programının Uygulanması ve Öğretim Programının Yapısı” olmak üzere üçe ayrılmıştır. Her bölümde kendi alt başlıklarından oluşmaktadır. Ayrıca 2017 TDÖP’te yer aldığı gibi bu iki Türkçe programında da temel beceriler “Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi” esas alınarak belirlenmiştir. TYÇ, öğrencilerin kişisel, sosyal, akademik ve iş hayatlarında kullanacakları için bireyin kazanması gereken sekiz anahtar yetkinlik belirlenmiştir. 2018 ve 2019 Türkçe programlarında daha önceki programlar gibi öğrenme alanları ayrı bir bölüm olarak ele alınmamıştır. Yalnız programda “dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma” becerilerine sık sık vurgu yapılır. Bu yönü ile dilin dört temel becerisinin öğrenme alanları olarak programda yer aldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

2017 Türkçe programında ilk okuma ve yazma öğretiminde bir yeniliğe gidilmiştir. 2005 yılından beri okuma ve yazma öğretim yöntemi olan STCY değişime uğramış ve 2017 yılında yayınlanan programda yöntemin adı “Ses Esaslı İlk Okuma ve Yazma Öğretimi” olmuştur. 2018 ve 2019 Türkçe dersi öğretim programında da bu yöntem yerini korumuştur. Yeni metotta, Ses Temelli Cümle Yöntemindeki “cümle yöntemi” kısmı kaldırılmıştır. Öğretimde hedef noktanın yine “sesler” olduğu belirtilmiştir. Program okuma ve yazma öğretimi aşamaları detaylıca açıklanmış, örnekler verilmiştir. Öğretim aşamalarını incelediğimizde bir önceki program ile aynı olduğunu görürüz. Ses Esaslı İlk Okuma Yazma Öğretiminin basamakları programda şöyle verilmiştir:

2.10.1. İlk okuma yazmaya hazırlık: Programda “İlk Okuma Yazmaya Hazırlık” aşaması üç alt başlıkta ele alınmıştır. Hazırlık çalışmaları şu şekilde detaylandırılmıştır.

- a) **Dinleme eğitimi çalışmaları:** Üç öğretim programında da dinleme eğitimi çalışmalarının öğrencilerin ses ve harf ilişkisini kolaylıkla çözebilecekleri, harfleri net ve doğru şekilde seslendirmelerini destekleyecek şekilde olması gerektiği vurgulanır (MEB, 2017; MEB, 2018; MEB, 2019). Ayrıca programlarda işitme bozukluğu olan öğrencilerin uzmanlara yönlendirilerek destek alması gerektiği önemle belirtilir.
- b) **Parmak, el ve kol kaslarını geliştirme çalışmaları:** Programlarda parmak, el ve kol kaslarını geliştirmek için öncelikli olarak oyun hamurları ile etkinlikler yapılabileceği ifade edilir. Küçük ve büyük kasları geliştirmek için yapılacak çeşitli etkinlikler ile öğrenciler, eğlenerek öğrenme hazzını yakalarken aynı zamanda yazı eğitimine de hazırlıklı olur.
- c) **Boyama ve çizgi çalışmaları:** Boyama ve çizgi çalışmaları, harfleri yazmadan önce gerçekleştirilerek gerekli ön hazırlıklar yapılır. Bu çalışmalar, dik temel veya bitişik eğik harfler ile yazı yazmaya göre değişiklik gösterir. Dik temel harfler ile yazı yazmaya hazırlanırken öğrencilere dik, yatay, eğik ve dairesel çizgiler ile çalışılmalıdır. Birleşik eğik harfler ile yazmaya ise kavisli, dairesel, dalgalı ve kesintisiz çizgiler ile hazırlanılmalıdır. Her iki yazı türünde de harflerin yapısal özelliklerine ve yazım yönlerine dikkat edilmelidir (MEB, 2017; MEB, 2018; MEB, 2019). Ayrıca solak öğrencilere sağ elini kullanmaları konusunda baskı yapılmaması gerektiğine de dikkat çekilmiştir.

2.10.2. İlk okuma yazmaya başlama ve ilerleme: Okuma ve yazma başlamadan önce şu ayrıntıyı hatırlatmak gerekir. 2017 ve 2018 programlarında öğretimde kullanılacak harflerin seçimi öğretmene bırakılmıştır. Öğretmenin tercihi üzerine ya dik temel harfler ya da bitişik eğik harfler ile okuma ve yazma öğretilmektedir. Bu nedenle bu öğretim programlarında dik temel ve birleşik (bitişik) eğik harflerin yazılışı gösterilmiştir. Ancak güncellenmiş 2019 Türkçe Öğretim Programı’nda ise ilk okuma ve yazma

öğretiminde tırnaksız dik temel harflerin kullanılacağı belirtilerek kesin bir karar verilmiştir. Dik temel harfler ile yapılacak öğretim boyunca kullanılacak standart yazı defteri dört çizgi ve üç aralıktan oluşur. Yazı defterindeki satır aralığı, 4,5, 4 oranında, en az 1,3 cm genişliğinde olmalıdır.(MEB, 2019). 2005 Türkçe Programında bitişik eğik el yazısı ile öğretimin gerekçeleri sıralanırken, 2017, 2018 ve 2019 programlarında okuma ve yazma öğretiminde kullanılacak dik temel harflere geçişin nedenlerine dair herhangi bir açıklama yoktur. “İlk Okumaya ve Yazmaya Başlama ve İlerleme” basamağındaki aşamalar şöyledir:

- a) Sesi hissetme, tanıma ve ayırt etme:** Öğrencilere harflerin sesleri hissettirilmelidir. Bunun için görseller, tekerlemelerden, şarkılardan veya bilmecelerden yararlanılabilir. Sesleri hissettirmeden sonra ses karşılık gelen harfler tanıtılmalı, kelimeler içerisinde harfin sesi ayırt ettirilmelidir (MEB, 2019).
- b) Harfi okuma ve yazma:** Ses ve harflerin ilişkileri kavratıldıktan sonra harflerin okunma ve yazılma aşamasına geçilir. Öğrencilere önce büyük harfin yazımı sonrasında küçük harfin yazımı birlikte gösterilmelidir. Bu programda büyük ve küçük harfler eş zamanlı olarak öğretilmelidir. 2015 yılında yapılan ses/harf grupları yeni programla birlikte tekrar değişikliğe uğramıştır. Önceki programdan farklı olarak bu programda beş ses/harf grubu bulunur ve sesli harflerin öğretimi ilk üç grupta tamamlanır. 2017 programı ile değişen ve halen ilk okuma ve yazma öğretiminde kullanılan harf sırası şöyledir:

Tablo 5. Güncellenen 2019 Türkçe Programında ses/harf grupları

1. GRUP	e, l, a, k, i, n	E, L, A, K, İ, N
2. GRUP	o, m, u, t, ü, y	O, M, U, T, Ü, Y
3. GRUP	ö, r, ı, d, s, b	Ö, R, I, D, S, B
4. GRUP	z, ç, g, ş, c, p	Z, Ç, G, Ş, C, P
5. GRUP	h, v, ğ, f, j	H, V, Ğ, F, J

c) Harflerden heceler, hecelerden kelimeler, kelimelerden cümleler oluşturma: Bu aşama içerisinde “hece” öğretimi ile başlar, “kelime” öğretimi ile devam eder ve “cümle” öğretimi ile sonlanır (MEB, 2017; MEB, 2018; MEB, 2019):

- ❖ **Hece öğretimi:** Hece öğretiminde önce kapalı sonra açık hecelere ulaşılr. Hece öğretimi esnasında büyük harf kullanılmamalıdır. Kapalı ve açık hecelerin öğretimi devam ederken daha sonra üç ve dört harfli hecelere geçilir. Okuma yazma öğrenim sürecinde her zaman işlek ve anlamlı kelimeler oluşturacak heceler öğretilmelidir.
- ❖ **Kelime öğretimi:** Kelime öğretimi yapılırken öğrencilerin ön öğrenmelerini destekleyen anlamlı kelimeler kavratılmalıdır. Anlamlı öğrenmeyi sağlamak için bu kelimeler görseller ile desteklenmelidir.
- ❖ **Cümle öğretimi:** Öğrenilen yeni kelimelerden cümleler kurularak cümle öğretimine başlanır. Cümle öğretimi yapılırken büyük harfler cümle başlarında, özel isimlerde ve başlıklarda öğretilmelidir. Noktalama işaretleri ise ilk cümle oluşturulduğunda nokta, ilk soru cümlesi oluşturulduğunda soru işareti ve ünlem işareti son harf grubunda olacak şekilde sırasıyla gösterilmelidir. Ayrıca kısa çizgi ise satır sonuna sığmayan kelimeleri

gösterirken kullanılmalıdır. Kesme işareti ise sadece özel isimlere gelen ekleri ayırırken gösterilmelidir. Programda bu açıklamalara yönelik örnekler de verilmiştir.

- d) Metin okuma:** İlk okuma ve yazmaya ilerleme ve başlama bölümünün son aşaması metin okumadır. Anlamli olan cümleler ile metin oluşturulmalı öğrencilerin hem okuması hem de yazması sağlanmalıdır.

2.10.3. Bağımsız okuma ve yazma: Okuma ve yazma öğretiminin tamamlandığı bu kademede, öğrencilerin okuma ve yazma düzeylerini ilerletmek amacı ile etkinlikler yapılır. Türkçe ders kitabına geçmeden önce en az iki hafta kadar süren bu aşamada okuma ve yazma çalışmaları yapılır. Okuma sürecinde sessiz ve sesli okuma, sesleri doğru çıkarma, vurgu ve tonlama, anlamli okuma, metin üzerinde konuşma gibi çalışmalara yer verilmelidir. Ayrıca dil gelişimlerini destekleyecek tekerleme, sayışma, ninni, bilmece ve maniler kullanılabilir.

Cumhuriyet Dönemi Türkçe dersi öğretim programlarında yer alan ilk okuma ve yazma öğretim yöntemleri, kronolojik olarak aşağıda sunulmuştur:

Tablo 6. Cumhuriyet Dönemi ilk okuma ve yazma öğretiminin tarihsel gelişimi

Öğretim Programı	Dersin Adı	Haftalık Ders Saati	Yöntem
1924	Elifba	12	Savti veya Kelime
1926	Elifba	12	Kelime veya Muhtelit (Karma)
1930	Alfabe	10	Kelime veya Muhtelit (Karma)
1936	Türkçe	10	Çözümleme (Kelime veya Cümle)
1948	Türkçe	10	Çözümleme (Kelime veya Cümle)
1968	Türkçe	10	Cümle
1981	Türkçe	10	Cümle
1997	Türkçe	12	Cümle
2005	Türkçe	10	Ses Temelli Cümle Yöntemi
2009	Türkçe	10	Ses Temelli Cümle Yöntemi
2015	Türkçe	10	Ses Temelli Cümle Yöntemi
2017, 2018 ve 2019	Türkçe	10	Ses Esaslı İlk Okuma ve Yazma Öğretimi

Sonuç

Geçmişten günümüze eğitim sistemimizde ilk okuma ve yazma öğretim yöntem ve teknikleri tartışılan bir konu olarak canlılığını korurken ilkokul programlarımızda yer alan yöntemler, zaman içerisinde değişim göstermiştir. Öğretim yöntemlerinin tercih edilme nedenleri farklılık göstermiş, her yöntemin sınırlılıkları (dezavantajları veya sakıncaları) ve faydaları (avantajları veya üstünlükleri) görülmüştür.

“Cumhuriyet öncesi dönemde ilk okuma ve yazma öğretimine yönelik gelişmeler nelerdir?” çalışmanın birinci alt problemidir. Bu probleme yönelik yapılan incelemede şu sonuçlara ulaşılmıştır:

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan Tanzimat Dönemi'ne kadar eğitim sisteminde düzenli bir planlama ve programlama yapılamamıştır. Var olan sorunları ortadan kaldırmak için özellikle XIX. yüzyılda yapılan reformlar başta eğitim kurumları olmak üzere öğretim programlarını da etkilemiştir. Tanzimat Dönemi ile birlikte ilköğretimde yapılan yeniliklerden bir tanesi, Sultan Abdülmecit tarafından 1847'de

sıbyan mektepleri için çıkan talimatnamedir. Bu belge, sıbyan mekteplerine öğretim, yönetim ve denetim alanlarında yenilikleri kapsar. Binbaşıoğlu (2005) 'na göre de ilkokul yönetmeliği ve ilkokul programı özelliğindeki bu belge ile usul-i cedit (yeni yöntem) hareketi resmen başlamıştır. Talimatnamede, ilk okuma ve yazma öğretiminin içeriği ve işleyişi ile ilgili bilgiler verilmesi bir ilktir. Belgeye göre okuma ve yazma öğretiminde adlandırma (tesmiye) usulü kullanılmalıdır. Bu yöntemde okuma ve yazma öğretimine Elifba cüzü okutularak başlanır ardından Amme cüzü ile diğer cüzlerle devam edilir.

İlk okuma ve yazma öğretiminde kullanılan “ilk Türkçe alfabe kitabı” Doktor Rüştü tarafından 1858 yılında yazılmıştır. Harf yöntemi esas alınarak hazırlanan Nuhbetü'l-Etfal (Çocuklar İçin En İyi Seçmeler) adlı kitap, Türkçe okuma ve yazma öğretiminde kullanılan ilk ders materyalidir.

Batı tarzı eğitim yaklaşımlarını, sistemimize aktarmaya çalışan Selim Sabit Efendi tarafından yazılmış Elifba Risalesi (1863), usul-i savti yöntemi kullanılarak ilk kez hazırlanan okuma-yazma ders kitabıdır. Usul-i Savtiye, harflerin adları yerine onları karşılayan seslerin öğretilmesine dayanan ilk okuma ve yazma yöntemidir. Türkyılmaz (2018) çalışmasında, savti usulü hecelemenin, Türkçe okumaya geçişin hızlı olmasını sağladığı gibi aynı şekilde Kur'an okumaya da çabuk geçilmesine katkısı olduğunu ifade etmiştir. Selim Sabit Efendi'nin eğitim dünyasına kazandırdığı bir diğer eseri 1860 yılında yazmış olduğu “Rehnüma-i Muallimin” dönemin ilk öğretmen kılavuz kitabıdır. Rehnüma-i Muallimin'de okuma ve yazma öğretiminde kullanılan savti usulü detaylandırılmıştır.

Meşrutiyet Dönemi (1908–1918), Osmanlı Devleti'nde siyasi olayların hız kazandığı ve fikir akımlarının dinamik olduğu bir dönemdir. Bu dönem maarif alanında eğitim felsefelerinin, yöntem ve tekniklerin tartışıldığı bir zaman dilimidir. Satı Bey'in Türkçe eğitimine kazandırdığı en önemli yeniliklerden biri ilk okuma ve yazma öğretiminde ses (savti)yöntemini savunmasıdır. Satı Bey, Selim Sabit Efendi gibi okuma yazma öğretiminde tesmiye (adlandırma) yöntemine karşı çıkmış ve harflerin sesinin daha önemli olduğunu bu nedenle harflerin seslerini çıkararak öğretime başlanması gerektiğini savunmuştur (Binbaşıoğlu, 1998).

II. Meşrutiyet döneminden itibaren eğitim dünyasına yön verenlerden olan Kazım Nami Duru okuma ve yazma öğretiminde çözümlene yöntemini tavsiye etmiş ve öğretime kelimeler kullanılarak başlanması gerektiğini belirtmiştir. Cumhuriyet'in ilanından sonra da çalışmalarına devam etmiş, kaleme aldığı eserlerle özellikle Türkçe eğitime katkı sunmuştur. Nüzhet Sabit de Kazım Nami gibi ilk okuma ve yazma öğretiminde tündengelim yaklaşımını savunmuştur. Yaptığı tüm çalışmalarda bu yaklaşıma değinmiş ve bir alfabe kitabı yazmıştır. Nüzhet Sabit tarafından çözümlene yöntemi esas alınarak 1916'da kaleme alınan “*Kelime Usulüyle Elifba*” adlı eser, Cumhuriyet Dönemi ilk okuma ve yazma yöntemlerine de ışık tutmuştur.

Özetlemek gerekirse, Osmanlı Devleti'nin son yıllarında yapılan okuma ve yazma öğretimi ile ilgili tartışmalar ve ortaya atılan görüşler, Cumhuriyet Dönemi'ndeki ilk okuma ve yazma alanına kaynak teşkil etmiştir. Demir (2017)' in belirttiği gibi Türkçenin öğretim yöntem ve tekniklerine yönelik kuramsal ve uygulamalı kitapların yazımı Cumhuriyet'in ilk yıllarına değin sürmüş ve Cumhuriyet Dönemi Türkçe dersi öğretimine bir basamak oluşturmuştur.

Bu çalışmanın ikinci alt problemi ise “Cumhuriyet Dönemi Türkçe dersi öğretim programlarının genel özellikleri ile ilk okuma ve yazma öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler nelerdir?”. Bu probleme ilişkin yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlar ise şöyledir:

Tevhid-i Tedrisat Kanunu doğrultusunda hazırlanan 1924 yılı İlk Mektepler Müfredat Programı, cumhuriyetimizin birinci öğretim programıdır. İlk okuma ve yazma öğretimi, Elifba dersinde haftada 12 saat olarak gerçekleştirilmiştir. Okuma ve yazma öğretiminde “Savti veya Kelime Usulü” öğretmenin tercihine bırakılmıştır. Osmanlı döneminde sık tatbik edilen bu yöntemler, Cumhuriyet Dönemi’ne de tesir etmiştir (Temizyürek ve Balcı, 2015). İlk okuma ve yazma öğretimi, Harf İnkılabı henüz gerçekleştirilmediğinden eski harfler ile yapılmıştır.

1926 tarihli İlk Mektepler Müfredat Programı’nda ise okuma ve yazma öğretimi Hayat Bilgisi dersi ile ilişkilendirilerek ilk kez toplu öğretim ilkesi benimsenmiştir. Okuma ve yazma öğretiminde dikkat edilecek hususlar 1924 yılındaki ile benzerlik göstermektedir. Programda okuma ve yazma öğretim yöntemleri “Savti, Tesmiye, Kelime ve Muhtelit(Karma)” olarak dörde ayrılmıştır. Hem çözümlenme hem de bireşim tekniğini barındıran “Muhtelit Yöntemi” ilk kez programda yer almıştır. 1926 yılı programında bir önceki programdan farklı olarak Savti Usulü tavsiye edilmemiş ve harfleri adlandırmaya dayalı Tesmiye (Harf Yöntemi) yasaklanmıştır. Kelime veya Muhtelit (Karma Yöntem) Usullerden biri öğretmenin tercihine bırakılmıştır.

1 Kasım 1928 tarihinde kabul edilen yeni Türk alfabesi öncelikli olarak ilk okuma ve yazma alanını etkilemiştir. Elifba dersinin adı Alfabe olarak değiştirilmiştir. Benzer (2017) de çalışmasında 1924 ve 1926 yılından farklı olarak Elifba dersinin adının, 1930 yılı müfredat programında “Alfabe” olarak değiştirildiğini ve ilk okuma yazma öğretiminin haftalık 10 saate indirildiğini ifade etmiştir. Bu programda da okuma ve yazma öğretim yöntemleri aynı kalmış dolayısıyla “Kelime veya Muhtelit Usul” öğretmenin tercihine kalmıştır. Okuma ve yazma, yeni Türk alfabesinin önce büyük harfleri sonra küçük harfleri ile öğretilmiştir. Harflerin bu şekilde öğretilmesi de programın ilklerindedir.

1936 yılı İlkokul Programı’nda ilk okuma ve yazma, birinci sınıfta haftalık 10 saat olarak Türkçe dersinde öğretilmeye devam etmiştir. Okuma ve yazma öğretiminde “kelime veya cümle” üzerinden gerçekleştirilen çözümlenme yöntemine geçilerek, bireşim yöntemi uygulamadan kaldırılmıştır. Temizyürek ve Balcı (2015) çalışmalarında dönemin okuma ve yazma öğretiminin temelini, kelime veya cümleler aracılığıyla yapılan çözümlenme yönteminin oluşturduğunu belirtmişlerdir. Okuma ve yazma kitabının öğretim sürecinde bir örnekleme aracı olarak görülmesi küçük fişler, renkli tebeşirler, çamur, kum masası ve müteharrik harfler gibi ders araç-gereçlerinin de kullanılması tavsiye edilmiştir.

1948 tarihli İlkokul Programı ile şehir ve köy okullarının öğretim programı arasındaki ayrım kaldırılarak bu okulların müfredatlarında birliktelik sağlanmıştır. Okuma ve yazma öğretiminde bir değişim söz konusu olmamıştır önceki programlarda olduğu gibi çözümlenme (kelime veya cümle) yöntemi uygulamada kalmıştır.

1968 yılı İlkokul Programı ile ilk okuma ve yazma alanında köklü bir değişim olmuştur. 37 yıl boyunca okuma ve yazma öğretiminde kullanılacak “Cümle Yöntemi” bu programla resmen kabul edilmiştir. İlk okuma ve yazma öğretiminde cümle yönteminin tercih edilmesinin nedenleri Gestalt Kuramı’nın ilkelerine (psikolojik, fizyolojik ve lengüistik açıdan) dayanmaktadır. Tok (2001)’a göre cümle yönteminin çıkış kaynağı, bütünü parçalardan özgün ve farklı bir yapıya sahip olduğunu savunan Gestalt Psikolojisi’dir. Çocukların bütünü öğrenmeye daha çok meyilli olması, gözün doğal hareketleri, öğrencilerin anlama ve anlatma yeteneklerini geliştirmesi ve Türkçenin dil yapısına uygun olması gibi nedenler, cümle yönteminin uzmanlar tarafından tespit edilen üstün özellikleridir. Cümle yönteminin aşamaları, Hazırlık Çalışmaları, Cümle Verme, Kelimeleri Tanıma, Hece Tanıma, Harf Seslerinin Adlarını Duyma, Serbest Okuma ve Yazmaya Geçiş olmak üzere altıya ayrılmaktadır. Daha önceden

belirlenmiş fiş denilen basit cümle kalıpları kullanılarak cümlelerden kelimelere, kelimelerden hecelere ve heceler çözümlenerek harflere ulaşılmaktadır. Çözümlemeler sonucunda yeni kelimeler, cümleler kurulacaktır. Yöntemin “Kelimeleri Tanıma” aşaması, çözümlemelerin ilk aşaması iken; “Hece Tanıma” aşamasında öğrenciye artık okuma ve yazma becerisi kazandırılmaya başlanır. 1968 yılı programının 1948 yılına göre en önemli farklarından birisi; okuma ve yazma sürecinde büyük ve küçük harflerin birlikte öğretilmesidir.

1981 Temel Eğitim Okulları Türkçe Öğretim Programı’nda ilk okuma ve yazma öğretiminde cümle yöntemi kullanılmaya devam ederken haftalık ders saati aynı kalmıştır. İlk okuma ve yazma öğretiminde ilk kez hazırlık çalışmalarına değinilmiştir. Programda hazırlık çalışmaları, “araç-gereçlere yönelik, yazmaya ve okumaya hazırlık “olarak üçe ayrılmış ve örneklerle açıklanmıştır.

2005 yılı 1-5.Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programı yapılandırmacı yaklaşım, öğrenci merkezli eğitim, çoklu zeka kuramı, tematik-sarmal beceri yaklaşımı gibi yeni yaklaşımlara ve modellere dayalı hazırlanmıştır. Yeni Türkçe programı ile ilk okuma ve yazma öğretimi alanında farklı bir dönem başlamıştır. Cumhuriyet döneminin en uzun okuma ve yazma yöntemi olan “Cümle Yöntemi” uygulamadan kaldırılmış yerine “Ses Temelli Cümle Yöntemi” getirilmiştir. Yöntemin felsefesi bireşim tekniğine dayanır. Çözümleme tekniğinin tersine tümevarımsal bir yöntemdir. Sentez bir yöntem olan STCY harflerin sesleri ile başlar, seslerden hecelere, hecelerden kelimelere ve kelimelerden ise cümleye varılır. Cümleler kullanılarak metin oluşturma süreci ile sona erer. Harflerin seslerine dayalı bir öğretim olması akıllara “savti usulünü” getirir. Türkçenin ses yapısı ve öğrencilerin dil gelişim özellikleri gibi etkenler dikkate alınarak “altı ses/harf grubu” oluşturulmuştur. Bu gruplar oluşturulurken harflerin yazım zorluğu ve sesin Türkçedeki işlevi dikkate alınmıştır (Cemaloğlu ve Yıldırım, 2008). Haftalık ders sayısı bir önceki düzenlemeye göre azaltılarak 10 saat olmuştur. STCY ile okuma-yazma öğretimi “İlk Okuma-Yazmaya Hazırlık, İlk Okuma-Yazmaya Başlama ve İlerleme ve Okuryazarlığa Ulaşma” olarak üçe ayrılır. 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın bir diğer yeniliği ise “yazı öğretimi” üzerine olmuştur. Birinci sınıftan itibaren tüm yazı çalışmaları bitişik eğik el yazısı ile yapılmıştır.2009 yılı Türkçe Öğretim Programı, önceki programın genel yapısı ve felsefesine dayalı oluşturulan fakat uygulamaya dönük bazı değişikliklerin yer aldığı ara programdır. Programın ilk okuma ve yazma bölümünde yapılan değişikliklerden biri “Sesi Hissetme ve Tanıma” aşamasında “sesli harfler sırasıyla kelimenin başında, ortasında ve sonunda; sessiz harfler ise kelimenin sonunda, ortasında ve başında tanıtılması” gerektiği vurgulanmıştır.

2015 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda, öğretim yöntemi değişmemesine rağmen harf/ses gruplarında ve bazı harflerin yazım şekillerinde değişiklik bulunmaktadır. Yeni programda harflerin sırası değişerek sesli harfler ilk üç grupta verilmektedir. Ayrıca bitişik eğik yazıda “F, N, P, V, T” harfleri kendinden sonra gelen küçük harfle bağlanmazken, 2015 programında “D, F, N, P, V” harfleri yazılış özelliği bakımından kendinden sonraki küçük harfle bağlanmamaktadır. Programda küçük “f, r, s” ve “ş” harfleri ile büyük “L, S, Ş” ve “T” harflerinin yazımı değiştirilmiş ve programda yazım şekilleri örneklerle gösterilmiştir. Programda ilk okuma ve yazma öğretimi aşamalarının bazı bölümleri (Ses Hissetme, Tanıma ve Ayırt etme, Harfi Okuma ve Yazma, Bağımsız Okuma ve Yazma) yeniden adlandırılmıştır. Yeni (2015) programdaki düzenlemeler, teorik alanda değil uygulama boyutunda kalmıştır.

2017 yılı Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda ilk okuma ve yazma öğretim yönteminin adı değişmiştir. Ses Temelli Cümle Yöntemi, “Ses Esaslı İlk Okuma ve Yazma Öğretimi” adını almıştır. 2018 ve güncellenen 2019 programlarında yöntem adını korumaya devam etmiştir. 2015 yılında yenilenen

harf/ses grupları, 2017 yeni program ile birlikte yeniden şekil almıştır. Altı gruptan oluşan harfler, yeni programda beş gruba düşürülmüş, ilk dört grupta (e,l,a,k,i,n / o, m, u, t,ü,y/ ö,r,i,d,s,b/z,ç,ğ,ş,c,p) altışar harf, son grupta ise (h,v,ğ,f,j) beş harf yer alır. Sesli harflerin öğretimi, üçüncü grubun ortasında tamamlanır. Öğrencilerin kolaylıkla ayırt ettiği ve tanıyabildiği sessiz harflere ilk gruplarda öncelik tanınmıştır. Bu harf gruplarına göre okuma-yazma öğretimi halen uygulanmaktadır.

2017 ve 2018 Türkçe Öğretim Programındaki yeni gelişme yazı çalışmaları üzerinedir. Programların her ikisinde de okuma ve yazma öğretiminde birleşik eğik harfler veya dik temel harflerin kullanılabilmesi belirtilmiştir. Birleşik eğik harfler daha önceki programlarda kullanılırken yeni programda dik temel harflerin de yolu açılmıştır. Bu harflerin tercihi öğretmene bırakılmıştır. Programda harflerin yazımına yönelik yeni bir uygulama söz konusudur. Bu uygulama ile her harfin önce büyük daha sonra küçük yazımı birlikte gösterilir. Ancak güncellenmiş 2019 Türkçe Öğretim Programı'nda ise ilk okuma ve yazma öğretiminde tırnaksız dik temel harflerin kullanılacağı belirtilerek kesin bir karar verilerek bu ayırım ortadan kaldırılmıştır. Ses Esaslı İlk Okuma ve Yazma Öğretiminin basamakları, üçe kademe ayrılmıştır. Bu aşamalar “İlk Okuma Yazmaya Hazırlık, İlk Okuma Yazmaya Başlama ve İlerleme ve Bağımsız Okuma ve Yazma” süreçlerinden oluşur. Her basamağa ait uygulamalı dayalı örnekler programda yer almaktadır.

Öneriler

Çalışma boyunca yapılan analizler ve literatür taraması sonucunda elde edilen veriler ışığında ilk okuma ve yazma öğretiminde araştırmaya ve uygulamaya dönük önerileri şöyle sıralayabiliriz:

Türkçe dersi öğretim programı başta olmak üzere müfredat programları sık sık değiştirilmemeli ve bu konuda kararlı bir tutum sergilenmelidir. Programlar geliştirilirken öğretmen görüş ve önerileri ile yükseköğretim kurumlarına ait araştırmalar dikkate alınmalıdır.

Milli Eğitim Bakanlığı program geliştirme ve değerlendirme aşamasında, öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumları ile sürekli işbirliği içinde olmalıdır. Eğitim Fakültelerinin Sınıf Eğitimi Bölümü programında yer alan “İlkokuma ve Yazma Öğretimi” dersi, iki dönemlik ve 3 kredilik bir ders olarak okutulmalıdır. Bu ders ilk dönem teorik, ikinci dönem uygulamalı olarak yürütülebilir.

İlk okuma ve yazma öğretiminde kullanılacak olan “Okuma ve Yazmayı Öğreniyorum” ders kitabının içeriği gözden geçirilmelidir. Hece ve kelime çalışmalarında örneklere bolca yer verilmeli, öğretmenler kaynak kitaplara yönlendirmek zorunda bırakılmamalıdır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı tarafından “harf levhaları, okuma metinleri veya büyük fişler şeklinde cümle örnekleri” okullara temin edilmelidir. Bunun yanı sıra birinci sınıfların ilk döneminde okutulması için okuma kitapları MEB tarafından hazırlanarak öğrencilere dağıtılabilir.

İlkokul birinci sınıf Türkçe dersi öğretim programının dilbilgisi ve imla kazanımları yeniden gözden geçirilmeli ve etkinliklerin sayısı artırılmalıdır.

Kaynakça

Aktürk, Y. (2009). *İlk okuma ve yazma öğretiminde ses temelli cümle yönteminin uygulanmasına ilişkin öğretmen görüşleri (Şanlıurfa/Viranşehir örneği)* (Yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Aslan, E. (2011). 1924 İlk mektepler müfredat programı. *İlköğretim Online*, 10(2), 717-734.

- Benzer, A. (2017). Cumhuriyet dönemi karşılaştırılmalı ana dili öğretim programları. Abdurrahman Güzel (Ed.), *Başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları* içinde (s.301-350). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Binbaşıoğlu, C. (1998). İlkokuma ve yazma öğretiminin ve alfabe kitaplarının tarihsel gelişimi. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 14(114), 8-34.
- Binbaşıoğlu, C. (2005). *Türk eğitim düşüncesi tarihi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Cemaloğlu, N. (2000). *İlkokuma yazma öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Cemaloğlu, N. ve Yıldırım, K. (2008). *İlkokuma ve yazma öğretimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Demir, A. (2017). 1908-1923 yılları arasında Türkçe öğretimi ile ilgili çalışmalar. Abdurrahman Güzel (Ed.), *Başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları* içinde (s.282-298). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Dönmez, C. (1992). Atatürk ve Harf İnkılabı. *ATAM Dergisi*, 8(23), 37-70.
- Eroğlu, H., Gönülal, İ. ve Arkan, M. (1981). *Atatürk ve Türk toplumu*. Ankara: Türkiye Zirai Donatım Kurumu Yayınları.
- Göğüş, B. (1970). Anadili olarak Türkçenin öğretimine tarihsel bir bakış. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten*, 18, 123-154
- Gülcan, M. G., Türkel, Y., Parabakan, F., Şölen, A. ve Albayrak, F. (2003). *Türkiye’de ilköğretim (dünü, bugünü, yarını)*. İstanbul: MEB Basımevi.
- İlköğretim ve Eğitim Kanununun Bazı Maddelerinin Değiştirilmesi, Bazı Maddelerinin... Dair Kanun, (1983, 12 Ekim). Resmi Gazete, (Sayı: 2917). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.4.222.pdf>
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Milli Eğitim Temel Kanunu, Çıraklık... Hakkında Kanun, (1997, 18 Ağustos). Resmi Gazete, (Sayı:23084). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/23084.pdf>
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, (9.basım), Ankara.
- Kavcar, C., Oğuzkan, F., ve Sever, S. (1995). *Türkçe öğretimi (Türkçe ve sınıf öğretmenleri için)*. Ankara: Engin Yayınları.
- Kıral, B. (2020). Nitel bir veri analizi yöntemi olarak doküman analizi. *Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , 8 (15) , 170-189 .
- Kültür Bakanlığı. (1936). *İlkokul programı*. İstanbul.
- Maarif Vekaleti. (1340/1924). *İlk mekteplerin müfredat programı*. İstanbul: Matbaayı Amire.
- Maarif Vekaleti. (1926). *İlk mekteplerin müfredat programı*. İstanbul: Milli Matbaa.
- Maarif Vekaleti. (1930). *İlkmektep müfredat programı*. İstanbul: Devlet Matbaası.
- MEB. (1948). *İlkokul programı*. Ankara.
- MEB. (1962). *İlkokul program taslağı*. Ankara.
- MEB. (1968). *İlkokul programı*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- MEB. (1986). *Tebliğler Dergisi*. <https://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/viewcategory/50-1986>
- MEB. (1997). İlköğretim okulu haftalık ders çizelgesi. *Tebliğler Dergisi*. Erişim Adresi: <http://tebligler.meb.gov.tr/index.php/tuem-sayilar/finish/61-1997/337-fihrist-1997>
- MEB. (1986). *Türkçe eğitimi ve öğretimi kılavuzu*. Ankara.
- MEB. (2005). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5.sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü Basımevi.

- MEB. (2006). *İlköğretim Türkçe dersi (6,7,8. sınıflar) öğretim programı*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2009). *İlköğretim Türkçe dersi öğretim programı ve kılavuzu (1-5. sınıflar)*. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- MEB. (2015). *Türkçe dersi (1-8.sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2017). *Türkçe dersi (1-8.sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2018). *Türkçe dersi (1-8.sınıflar) öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2019). *Türkçe dersi öğretim programı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Temel Kanunu. (1973, 14 Haziran). Resmi Gazete (Sayı: 14574). Erişim adresi: www.resmigazete.gov.tr/arsiv/14574.pdf
- Öz, F. ve Çelik, K. (2007). *Uygulamalı ilkokuma yazma öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Özcan Ferah, A. (2017). İlköğretim Türkçe dersi öğretim programlarının tarihi gelişimi (1981-2009). Abdurrahman Güzel (Ed.), *Başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları* içinde (s.520-562). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Sabit, N. (1916). Kelime usulüyle elifba. İstanbul: Hukuk Matbaası.
- Sabit, S. (1299). *Rehnuma-i muallimin*. İstanbul: Matba-i Osmani.
- Sabit, S. (1878). *Elifba risalesi*. İstanbul: Mektebi Hayriye Matbaası.
- Şahbaz, N. K. (2017). Tanzimat (1839-1876), I. meşrutiyet (1876-1878) ve II. Abdülhamit (1878-1908) dönemlerinde Türkçe öğretiminin tarihsel gelişimi. Abdurrahman Güzel (Ed.), *Başlangıçtan günümüze Türkçenin eğitim-öğretim tarihi araştırmaları* içinde (s.225-281). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Temizyürek, F. ve Balcı, A. (2015). *Cumhuriyet dönemi ilköğretim okulları Türkçe programları*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu. (1924, 6 Mart). Resmi Gazete (Sayı:63). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.430.pdf>
- Tok, Ş. (2001). İlkokuma ve yazma öğretiminde kullanılan yöntem ve tekniklerin değerlendirilmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 7(26), 257-275.
- Türkyılmaz, S. (2018). Usul-i cedit eğitim ve Selim Sabit'in elifba risalesi. *Dil ve Edebiyat Araştırmaları*, 17(17), 127-139. doi: 10.30767/diledeara.417852